

TÜRKİYE'DE BAŞKANLIK
SİSTEMİ TARTIŞMALARI
ALGILAR, ARGÜMANLAR VE TEZLER

COPYRIGHT © 2016

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları 58
I. Baskı: 2016
ISBN: 978-605-4023-62-2

Uygulama: Erkan Söğüt
Baskı: Turkuvaz Matbaacılık Yayıncılık A.Ş., İS tanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Caddesi No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312.551 21 00 | Faks :+90 312.551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington, D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

TÜRKİYE’DE BAŞKANLIK SİSTEMİ TARTIŞMALARI ALGILAR, ARGÜMANLAR VE TEZLER

Salih Bayram

SETA

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ | 7

GİRİŞ | 9

Tartışmanın Yakın Dönemdeki Seyri | 10

YÖNTEM | 13

Veri Toplama | 13

Veri Analizi | 14

Köşe Yazılarının Dağılımı | 17

Köşe Yazılarının Zaman İçinde Dağılımı: Olaylar ve Aktörler | 17

Köşe Yazılarının Gazetelere Göre Dağılımı | 18

BAŞKANLIK SİSTEMİNE YÖNELİK TUTUMLAR | 21

Tutumların Zaman İçindeki Seyri | 21

Görüş Değiştiren Yazarlar | 22

Tutumların Gazetelere Göre Dağılımı | 23

TARTIŞMADA KULLANILABİLECEK ARGÜMANLAR | 27

Akademik Literatürdeki Argümanlar | 27

A. Başkanlık Sisteminin Avantajları | 28

B. Başkanlık Sisteminin Dezavantajları | 28

Parti Metinlerindeki Argümanlar | 29

C. AK Parti Metinlerindeki Argümanlar | 30

D. CHP Metinlerindeki Argümanlar | 32

E. MHP Metinlerindeki Argümanlar | 32

Köşe Yazılarındaki Argümanlar | 33

BAŞKANLIK SİSTEMİ TARAFTARLARININ VE KARŞITLARININ EN ÇOK KULLANDIKLARI KALIP İFADELER | 35

Başkanlık Sistemini Destekleyen Yazıların En Çok Kullandığı Kalıp İfadeler | 37

“Yeni Türkiye” - “Eski Türkiye” | 37

“Mevcut Parlamenter Sistem” | 38

“Başkanlık Sistemine Karşı Çıkanlar” | 39

“Cumhurbaşkanlığı Seçimi” | 40

“AK Parti”-“Ahmet Davutoğlu” | 41

“Çözüm Süreci”-“Yerel Yönetimler” | 42

“Siyasal Sistem” | 42

“Hızlı Karar”-“Söz Sahibi Ülke” | 43

Başkanlık Sistemini Eleştiren Yazıların En Çok Kullandığı Kalıp İfadeler | 44

“Yüksek Yargı” | 44

“Türk Milleti” | 45

“Kuvvetler Ayrılığı” | 45

“Latin Amerika”-“ABD Dışında” | 47

“ABD’deki Başkanlık” | 48

“Erdoğan’ın Başkanlık Sevdası” | 49

“Türk Tipi” | 50

“Abdullah Gül” | 50

“Tek Adam” | 51

“Başkanlık Sistemi Adı Altında” | 52

En Çok Kullanılan Argümanların Kaynakları | 53

SONUÇ | 57

SUNUŞ

---

7 Haziran seçiminden 1 Kasım seçimine kadar geçen beş aylık süre Türkiye'nin siyasi sisteminin temel zayıflıklarını ve kırılma noktalarını test etmek için maliyetli bir laboratuvar oldu. 7 Haziran seçiminde kullanılan oyların yüzde 95'inin meclise yansımaya, bir partinin yüzde 40'lık bir oy oranına ulaşmasına rağmen ülke bir hükümet krizinden yıllardır başvurulmayan bir çözüm ile, erken seçimle çıkabildi. Başlı başına bu tablo ülkede bir yönetim sistemi sorununun var olduğunu göstermektedir. 7 Haziran seçim sonuçları aynı zamanda birçok alanda siyasetin ve toplumun elini kolunu bağlayan darbe anayasasının sivil bir anayasa ile değiştirilmesi tartışmalarını tekrar başlattı. Dolayısıyla bu tablo Türkiye'nin yönetim sistemi sorununu yeni anayasa ile çözme fırsatını doğurdu. Bu bağlamda diğer alternatiflerin yanında başkanlık sistemi de kamuoyunda tekrar tartışılacak ve değerlendirilecektir. Bu rapor başlayacak olan sistem tartışmasına olumlu bir katkı sağlayarak başkanlık sisteminin serinkanlı bir şekilde gündelik siyasi çıkarılara hapsedilmeden olması gerektiği gibi siyasi, toplumsal ve hukuki zeminde tartışılmasına ve dolayısı ile 7 Haziran öncesinde devam eden başkanlık tartışmalarında düşünülen temel hatalara düşülmemesine yardımcı olacaktır.

Başkanlık sistemi tartışmalarının Türkiye'de uzun bir mazisi vardır. Ancak geçen süre içerisinde genellikle başkanlık tartışması doğru mecrada yapılamamıştır. Tartışmanın uzun mazisine bakıldığında meselenin yapısal bir mesele olarak ele alınmadığı, konjonktürel olarak tartışıldığı görülmektedir. Siyasi kriz anlarında tartışmanın yoğunlaşması, krizler atlattıktan sonra konunun gündemden düşmesi, başkanlık sistemi meselesinin kısa vadeli ve yüzeysel tartışıldığını göstermektedir. Bunun yanında başkanlık tartışmalarının genel seyrine bakıldığın-

da tartışmanın uygun mecrada ilerlemediği de görülmektedir. Parlamenter veya başkanlık sistemlerinden hangisinin Türkiye için daha uygun olacağına ve uygun sistemin birçok farklı örnek ve uygulama içerisinden hangisine daha yakın olacağına odaklanması gereken başkanlık sistemi tartışması, genellikle gündelik siyasi hesaplara ve tartışmalara hapsedilmiştir.

Türkiye’de Başkanlık Sistemi Tartışmaları raporu bu durumdan yola çıkarak 2010-2015 yılları arasında cereyan eden başkanlık tartışmalarında köşe yazarlarının başkanlık konusu hangi argümanlar ve pozisyonlar üzerinden tartıştığını konu edinmektedir. Bu uzun zaman dilimi içerisinde seçilen örneklem dâhilindeki belli başlı ulusal gazetelerde yazan köşe yazarlarının başkanlık sistemine yaklaşımları, tutum değişiklikleri ve kullandıkları argümanlar rapor tarafından tartışılmaktadır. Raporun ulaştığı birçok sonuç açısından aşağıda sıralananlar, 1 Kasım 2015 seçimi sonrasında tekrar başlamış olan sistem değişikliği tartışmasının daha sağlıklı bir zeminde ilerlemesi için kanaat önderlerine, gazetecilere, akademisyenlere ve politikacılara önemli katkılar sunma amacındadır. Raporun çıktılarını aşağıdaki maddelerde özetlenebilir:

- Tartışmaya katılan köşe yazarlarının yazılarının büyük bir bölümü bir başkanlık tartışmasında sabit bir pozisyonu tahkim etme üzere yazılar yazmışlardır. Bu nedenle gazetelerde kamuoyunu bilgilendirici ve yönlendirici bir başkanlık tartışması ortamı oluşmamıştır.
- Gazetelerin AK Parti’ye yönelik tutumları yayımladıkları köşe ve yorum yazılarına da yansımıştır: AK Parti’ye yönelik genel tutumu olumlu olan gazetelerde daha çok başkanlık sistemi önerisini destekleyen yazılar yayımlanmış, AK Parti’ye yönelik genel tutumu olumsuz olan gazetelerde ise daha çok başkanlık sistemi önerisine karşı çıkan yazılar yayımlanmıştır.
- Mevcut siyasi pozisyonları köşe yazarlarının başkanlık konusuna yaklaşımında temel belirleyici olduğu için zaman içerisinde farklı argümanlar öne süren ve tutum değiştiren köşe yazarı sayısı oldukça sınırlıdır.
- Başkanlık sistemi hakkındaki mevcut akademik argümanların ve siyasi partilerin ürettikleri metinlerde kullandıkları argümanların, başkanlık sistemine karşıt bir pozisyonu savunan köşe yazarları tarafından kullanılmaması dikkat çekicidir.
- Başkanlık sistemine karşı çıkan köşe yazarları genelde “başkanlık sisteminin dünyada başarılı örnekleri olsa da Türkiye’de uygulanamayacağı”, “sistemin Türkiye’de otoriter bir rejime dönüşeceği” ve “tek adam yönetimine” yol açacağı gibi özcü ve *self-orientalist* argümanlar kullanmaktadırlar.

İSMAİL ÇAĞLAR

SETA Medya ve İletişim Araştırmaları Direktörü

GİRİŞ

Türkiyede başkanlık sistemi ile ilgili tartışmalar uzunca bir zamandan beri devam etmektedir. *Milliyet* gazetesinin 1950 tarihinden itibaren sözcük taramasına açık olan arşivinde yapılan bir arama, bu gazetede “başkanlık sistemi” ibaresinin ilk defa 1958 yılında Pakistan’la ilgili bir haberde geçtiğini, 60’lar boyunca ifadenin genellikle diğer ülkelerle ilgili haberlerde ve çok az sayıda kullanıldığını göstermiştir. 1970’lerde ise ifadenin daha sık olarak ve Türkiye ile ilgili haber ve yorumlarda da kullanılmaya başladığı, bu gazetede Türkiye için bu sistemi savunan ilk köşe yazarının 23 Mayıs 1970 tarihli ve “Bu Ultra Demokrasi Nereye Varır?” başlıklı yazısıyla Burhan Felek olduğu görülmektedir. Felek, aşırı özgürlüğün anarşiye götüreceği konusunu işlediği yazısını şu cümlelerle tamamlamıştır:

“Bence işlerin düzelmesi için, devlet mefhumunu iyi anlatan ve devleti korumayı hık mık dedirtmeden iyice sağlayan, mesuliyet ve salahiyetleri açıkça belirten başkanlık sistemi üzerine kurulmuş bir demokrasi lazım. Bu hem bizim ananemize, hem Atatürk idaresine, hem gerçeklerimize daha uygun olur.”

Aynı gazetede başkanlık sistemini savunmasıyla habere konu olan ilk siyasetçi, kontenjan senatörü Kasım Gülek’tir. “Gülek, Cumhurbaşkanı Halkın Seçmesini İstiyor” başlığıyla verilen 20 Aralık 1970 tarihli bir haberde, Meclis’te bu konuda bir konuşma da yapan Gülek’in şu sözlerine yer verilmektedir: “Türk milleti, güler yüzlü, sevilir, sayılır amma otoriteli bir devlet hasreti içindedir. Demokratik rejim içinde böyle bir devlet mümkündür. Bu da, Başkanlık sistemi ile mümkün olabilir.” Gülek sözlerinin devamında denetim için Meclis’in de güçlendirilmesi gerektiğinden bahisle dar bölge seçim sistemine geçilmesini de savunmaktadır.

Bu örneklerin de gösterdiği üzere başkanlık sistemi Türkiye'de siyasetçiler ve gazeteciler tarafından en azından 1970'lerden beri tartışılan bir konu olmuştur. Bu iki örnekte sonraki tartışmalarda da zaman zaman kullanılan argümanlardan bazılarını bulmak mümkündür. Ancak bu çalışmanın amacı başkanlık tartışmalarının tarihini detaylı olarak incelemek değil, son birkaç yıldan bu yana yapılan tartışmaları, özellikle de kanaat önderleri olarak kamuoyunun oluşmasında önemli bir rol oynayan köşe yazarlarının konu hakkında yazdıklarını söylem analizine tabi tutmaktır.

Bu amaçla tartışmanın başladığı 18 Nisan 2010 tarihinden 18 Nisan 2015 tarihine kadar olan beş yıllık süre zarfında konunun günlük ulusal gazetelerdeki köşe yazarları tarafından ne şekilde ele alındığı nitel ve nicel içerik analizi yöntemleri kullanılarak incelenecektir. Öncelikle tespit edilen köşe yazıları başkanlık sistemi önerisini destekleyenler (olumlu), eleştirenler (olumsuz) ve tarafsız kalanlar/görüş belirtmeyenler (nötr) olarak üçlü bir sınıflandırmaya tabi tutulacak, daha sonra da öneriyi destekleyen ve eleştiren yazılarda en çok kullanılan kalıp ifadeler tespit edilerek iki tarafın tartışmada en fazla kullandığı argümanlar incelenecektir.

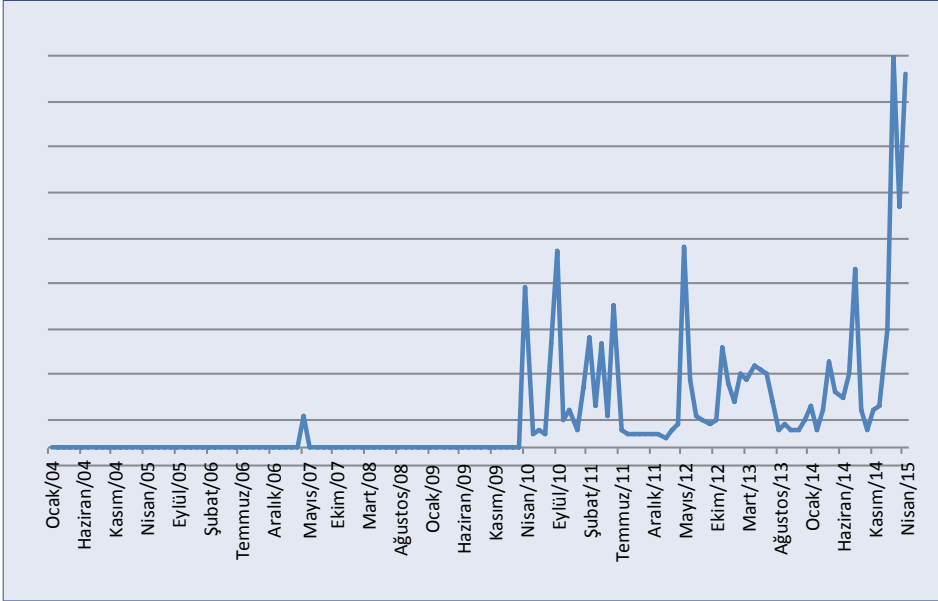
Araştırmanın sonunda aşağıdaki soruları cevaplamak mümkün olacaktır:

- Ulusal basındaki köşe yazarları arasında başkanlık sistemine destek verenler mi yoksa karşı çıkanlar mı daha fazladır? Olumlu veya olumsuz görüş belirtmeyen veya nötr kalan yazarların oranı ne kadardır?
- Başkanlık sistemi en çok hangi yönleriyle tartışılmıştır? Tartışmadaki taraflar görüşlerini desteklemek için daha çok hangi argümanları kullanmıştır?
- Destek verenlerin veya karşı çıkanların gazetelere dağılımı ne şekildedir? Bu dağılım incelendiğinde gazetelerin AK Parti hükümetlerine yönelik siyasi tavırlarının başkanlık sistemi konusundaki yayınlarına yansıdığı söylenebilir mi?
- Beş yıllık süre zarfında gözlenebilir temayüller ortaya çıkmış mıdır? Mesela zaman içinde başkanlık sistemine olan destek azalmış veya artmış mıdır? Zamanla görüş değiştiren yazarlar olmuş mudur? Konuya olan ilgi nasıl bir seyir takip etmiştir?

TARTIŞMANIN YAKIN DÖNEMDEKİ SEYRİ

GoogleTrends kullanılarak yapılan bir aramada, son dönemde başkanlık sistemine olan ilginin Nisan 2010'da başladığı görülmektedir. 2007 yılının Mayıs ayında da konuya bir miktar ilgi duyulmuşsa da o dönemdeki haberler incelendiğinde bu ilginin doğrudan başkanlık sistemine değil, krize dönüşen 2007 Cumhurbaşkanı seçimi sürecine ve Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesini getiren 2007 referandumuna yönelik olduğu, ayrıca süreklilik arz etmediği görülebilir.

ŞEKİL 1. GOOGLE'DA "BAŞKANLIK SİSTEMİ" İLE İLGİLİ ARAMALAR

2010 yılı Nisan ayında başlayan ilginin daha sonra aralıklarla devam ettiği, şimdiye kadarki en yüksek seviyeye ise Şubat 2015'te ulaştığı görülmektedir. 2010 yılı Nisan ayındaki haberlere bakıldığında, tartışmanın o dönem Başbakanlık görevini yürütmekte olan Recep Tayyip Erdoğan'ın 18 Nisan 2010 tarihinde NTV'de canlı yayımlanan bir programda sarf ettiği sözler üzerine başladığı anlaşılmaktadır. Daha önce de zaman zaman başkanlık sistemi ile ilgili olumlu görüşleri basına yansıyan Erdoğan'ın bu defa daha somut konuşması ve konunun parlamentonun gündemine gelebileceğini söylemesi¹ üzerine geniş çaplı bir tartışma başlamış, hemen ertesi gün dönemin CHP lideri Deniz Baykal'ın başkanlık sistemini eleştiren açıklamalarıyla bu tartışma daha da alevlenmiş ve aralıklarla günümüze kadar devam etmiştir. Erdoğan'ın zaman zaman yaptığı konuşmaların dışında bu tartışmada önemli tarihler olarak AK Parti'nin başkanlık sistemi teklifinin Anayasa Uzlaşma Komisyonuna sunulduğu Kasım 2012, birçok yorumcu tarafından sadece iki adayın değil iki ayrı hükümet sistemi modelinin yarıştığı bir seçim² olarak nitelendirilen 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimi kampanya dönemi ve 2015 genel seçimi kampanya dönemi sayılabilir.

1. "Başkanlık Sistemi Gündeme Gelebilir", Dünya, 19 Nisan 2010, <http://www.dunya.com/guncel/baskanlik-sistemi-gundeme-gelebilir-84767h.htm> (Erişim tarihi 20 Haziran 2015).

2. Bir örnek için bkz. Murat Aksoy, "İhsanoğlu Cumhurbaşkanı, Erdoğan Başkan Adayı", T24, 17 Haziran 2014, <http://t24.com.tr/yazarlar/murat-aksoy/ihsanoglu-cumhurbaskani-erdogan-baskan-adayi,9537> (Erişim tarihi 20 Haziran 2015).

YÖNTEM

Veri Toplama

Türkiye'deki ulusal gazetelerin neredeyse tamamı basılı versiyonlarında yer verdikleri bütün içeriğe aynı zamanda internet üzerinden ücretsiz erişim de sağlamaktadır. Dolayısıyla başkanlık sistemini konu edinen köşe yazılarının internet üzerinden toplanması mümkündür. Tartışmaların başladığı 18 Nisan 2010 tarihinden 18 Nisan 2015 tarihine kadar beş yıllık süreyi kapsayan zaman diliminde Türkiye'deki ulusal gazetelerde yayımlanan ve başlığında "başkanlık sistemi" ibaresi geçen bütün köşe yazılarının toplanması hedeflenmiştir. Bunun için kullanılacak iki yöntem vardır:

1) Gazetelerin online arşivleri: Birçok gazetede haber ve köşe yazıları içinde arama yapmaya izin veren online arşiv sistemleri bulunmaktadır. Yalnız bu arşivlerin çoğunda başlıkta arama yapma özelliği veya tarih aralığı belirterek arama yapma özelliği bulunmamaktadır. Bu durum arama sonuçlarının tek tek incelenmesini gerektireceği için pratik değildir.

2) Google Gelişmiş Arama: Google Gelişmiş Arama hizmetinde başlıkta arama ve tarih aralığı belirterek arama seçenekleri beraberce kullanılabilir. Dolayısıyla gazetelerin internet sitelerinde belirlenen tarih aralığında yayımlanan ve başlığında "başkanlık sistemi" ifadesi geçen köşe ve yorum yazılarını bu yolla toplamak mümkündür.

Yazıların toplanmasında Google Gelişmiş Arama hizmetinin kullanılmasının muhtemel bir dezavantajı, gazetede bu kriterlere uyan bütün köşe yazılarının değil, sadece Google tarafından endekslenmiş olan yazıların bulunacak olmasıdır. Bu sorunun ne kadar ciddi olduğunu anlamak için; Sabah gazetesinin başlıkta

ve tarih aralığında arama imkanı veren arşivinde yapılan bir aramanın sonuçları, aynı kriterlerle Google Gelişmiş Arama hizmeti kullanılarak yapılan aramanın sonuçlarıyla karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmada Google Gelişmiş Arama hizmetinin sonuçlarının Sabah gazetesinin kendi arşivinde yapılan aramanın sonuçlarıyla birebir aynı olduğu görüldüğünden, incelenecek köşe yazılarının toplanmasında Google hizmetinin kullanılmasına karar verilmiştir. Her ne kadar bazı küçük gazetelerin bütün sayfalarının Google tarafından endekslenmemiş olma ihtimali mevcutsa da, bu riskin ihmal edilebilir düzeyde düşük olduğu, varılan sonuçları önemli ölçüde etkilemeyeceği sonucuna varılmıştır.

Google Gelişmiş Arama hizmeti sonuçları ile Sabah gazetesinin arama sonuçları örtüşünce bu çalışma için Google Gelişmiş Arama hizmetinin kullanılmasına karar verilmiştir. Neticede toplam 39 adet günlük ulusal gazetenin internet sitelerinde bu kriterlere uyan yazılar bulunmuş, bunlardan köşe veya yorum yazısı olup belirlenen tarihler arasında yayımlananlar araştırmaya dahil edilmiştir. Google bu şekildeki aramalarda ekleri dikkate almadığı, sadece tam sözcükleri bulduğu için “başkanlık sistemine”, “başkanlık sistemini” gibi eklerle arama tekrarlanmıştır. Araştırmaya dahil edilecek gazetelerin belirlenmesinde tiraj sayısına veya gazetenin kaç yıldır yayımlandığına bakılmamış, Nisan 2015 tarihi itibarıyla yayımlanmakta olan bütün günlük ulusal gazeteler çalışmaya dahil edilmiştir. 2014 Haziran ayından itibaren basılı versiyonu olmayan ve sadece internet üzerinden yayın yapan Radikal gazetesi de çalışmaya dahil edilmiştir. Vatan gazetesinin sitesinde yapılan aramalarda bulunan sonuçlardan küçük bir kısmına erişmek mümkün olmamış, dolayısıyla bu yazılar dışarıda bırakılmıştır. Birden fazla gazetede yayımlanan yazılar, kalıp ifadelerin incelendiği bölüm dışında ayrı yazılar gibi muamele görmüştür. Farklı tarihlerde kısmen veya tamamen tekrar yayımlanan yazılar için de aynı kural takip edilmiştir.

Veri Analizi

Metin analizi için kullanılan yöntemleri kabaca nitel ve nicel yöntemler olarak ikiye ayırmak mümkündür. Her iki yöntemin de kendine has güçlü ve zayıf yönleri bulunmaktadır. Nicel yöntemler çok sayıda metnin hızlı bir şekilde ve güvenilirlik sorunlarına yol açmadan incelenmesine imkan vermekte, ancak varılan sonuçların yüzeysel olması ve geçerliliğin düşük olması eleştirilerine maruz kalmaktadır. Nitel yöntemler ise daha detaylı/ayrıntılı bir incelemeye imkan vermekte, bununla beraber emek yoğun olmaları, incelemeye dahil edilen metin miktarının genellikle sınırlı sayıda kalması ve varılan sonuçların subjektif olması eleştirilerine maruz kalmaktadır. Nitel yöntemleri kullanan çalışmalarda sıkça karşılaşılan bir başka sorun da kodlayıcı güvenilirliğinin düşük olması veya hiç ölçülmemesidir.

Bu çalışmada iki yöntem beraberce ve birbirini destekler şekilde kullanılmıştır. İlk olarak araştırmaya dahil edilen bütün köşe yazıları başkanlık sistemi

önerisine yönelik tutumları açısından üçlü bir sınıflandırmaya tabi tutulmuş, bütün yazılar olumlu, olumsuz ve nötr olarak kodlanmıştır. Bu kodlamada aşağıdaki kurallara riayet edilmiştir:

İncelenen bütün yazılar, bu yazıda başkanlık sistemine destek verildiği, karşı çıktığı, veya görüş belirtilmediği/nötr kalındığı şeklinde üçlü bir kodlamaya tabi tutulacaktır.

“Başkanlık sistemine evet, AK Parti’nin başkanlık sistemi teklifine hayır” gibi genel olarak başkanlık sistemi ile AK Parti’nin teklifi arasında bir ayrım yapan yazılarda AK Parti’nin teklifi hakkındaki görüş kodlamaya esas alınacaktır.

Aynı yazıda yazar başkanlık sisteminin veya önerinin hem iyi yönlerinden, hem kötü yönlerinden bahsetmiş, başkanlık sistemini veya öneriyi hem savunan hem de eleştiren şeyler söylemişse makalenin tamamındaki dengeye bakılacak, olumlu ve olumsuz değerlendirmeler birbirine miktar veya doz olarak eşitse nötr kodu, herhangi biri daha ağır basıyorsa olumlu veya olumsuz kodlarından biri kullanılacaktır.

Yazar kendisi doğrudan görüş belirtmemiş ve savunuların görüşlerini veya eleştirenlerin görüşlerini aktarmakla yetinmişse (sadece tek tarafın görüşleri bile aktarılsa) yazı nötr olarak kodlanacaktır.

Parlamentar sistem eleştirilmiş ve mevcut sistemin değişmesi gerektiğinden söz edilmişse doğrudan başkanlık sistemi savunulmasa bile yazı olumlu olarak kodlanacaktır.

Doğrudan bir görüş belirtilmemiş ama taraflardan biri eleştirilmişse eleştirilen görüşün zıddı kodlanacaktır. İki tarafa da eleştiri varsa eleştirilerin dozuna ve miktarına bakılacak, denge varsa nötr, diğer durumlarda olumlu veya olumsuz kodlarından biri kullanılacaktır.

Metinlerin bir kısmı aynı kurallar kullanılarak ikinci bir araştırmacı tarafından da kodlanmış, iki araştırmacı yaptıkları kodlamaların yüzde 86’sında görüş birliği içinde olmuşlardır. Güvenilirliğin ölçümünde şans eseri anlaşmayı da dikkate alarak daha yüksek bir standart getiren ve metin analizinde en yaygın kullanılan güvenilirlik ölçümü olan Krippendorf’s alpha değeri de kabul edilebilir sınırın oldukça üzerinde 0.79 olarak ölçülmüştür. Bu sonuçlar, yapılan kodlamaların tekrarlanabilirliğinin yüksek olduğunu, aynı yazıları okuyan kişilerin yaklaşık olarak aynı sonuçlara varacaklarını göstermektedir.

Araştırmaya dahil edilen yazılar bu şekilde kodlandıktan sonra nicel analiz aşamasına geçilmiştir. Nicel analizde başkanlık sistemine destek veren yazılarla karşı çıkan yazıları birbirinden en fazla ayıran kalıp ifadelerin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın bu bölümünde sırasıyla aşağıdaki adımlar izlenmiştir:

- Çok yaygın olarak kullanılan ve analize dahil edilmelerinin maliyeti getirisinden yüksek olan etkisiz kelimeler veya engellenen kelimeler (*stop words*) metinlerden çıkarılmıştır. Bu kelimeler *ve, veya, acaba, neden, ama, fakat, birçok* gibi hemen her bağlamda kullanılacak ve metinleri birbirinden

ayırma kabiliyeti oldukça düşük kelimelerdir ve birçok dil için hazırlanmış farklı etkisiz kelimeler listeleri mevcuttur. Bu çalışmada Türkçe için hazırlanan bir liste kullanılmıştır.

- En az 10 farklı köşe yazısında geçen ve iki ila beş kelime uzunluğunda olan bütün ifadeler tespit edilmiştir.
- Bu ifadelerden bir kısmının etkisiz kelimelere benzer etkisiz ifadeler olduğu anlaşıldığından, bu ifadeler de metinlerden çıkarılmıştır. Söz konusu ifadelere örnek olarak *sık sık*, *zaman zaman*, *bunun gibi*, *her nedense* verilebilir.
- Bu şekilde kısaltılan listede daha sonra birbirinin alt kümesi olan ifadelerden uzun olanlar çıkarılmış, iki kelimelik versiyonları bırakılmıştır. Örneğin listede hem *başkanlık sistemine geçiş* hem de *başkanlık sistemine* ifadeleri varsa *başkanlık sistemine geçiş* ifadesi çıkarılmıştır.
- Birbirinden sadece aldıkları eklerle ayrılan ifadeler birleştirilmiştir. Örneğin *başkanlık sistemini*, *başkanlık sistemine*, başkanlık sisteminde ifadeleri *başkanlık sistemi* kategorisi altında birleştirilmiştir.
- Kişi isimleri birleştirilmiştir. Örneğin *Tayyip Erdoğan* ve *Başbakan Erdoğan* ifadeleri aynı kategori altında toplanmıştır.
- *Kuvvetler ayrılığı* ve *güçler ayrılığı* gibi eş anlamlı ifadeler de birleştirilmiştir.
- Bütün bu aşamalardan sonra geriye 116 adet kalıp ifade kalmıştır. Bu ifadelerden başkanlık sistemine karşı çıkanlarla destek verenleri birbirinden en iyi hangilerinin ayırdığını tespit etmek için ki-kare istatistiği kullanılmıştır. Ki-kare istatistiği metin analizi çalışmalarında bu amaçla sıkça kullanılan³ ve yüzde rakamlarının birbirine oranlanması gibi daha basit yöntemlerle karşılaştırıldığında farklı kategorilerden metinleri birbirinden ayıran ifadeleri tespit etmede daha başarılı bir istatistiktir. Örneğin aşağıda Tablo 5'teki ifadelerden *Muhalefet Partileri* ve *Hızlı Karar* ifadelerinin öneriye destek veren ve karşı çıkan metinlerdeki kullanım oranlarına bakılmıştır. *Muhalefet Partileri* ifadesi öneriye destek veren yazıların yüzde 8'inde kullanılırken, karşı çıkan yazıların yüzde 2'sinde kullanılmakta, *Hızlı Karar* ifadesi de destek veren yazıların yüzde 4'ünde kullanılırken karşı çıkan yazıların yüzde 1'inde kullanılmaktadır. Yüzde rakamları birbirine oranlandığında her iki ifadenin de destek veren yazılardaki kullanım yüzdesinin karşı çıkan yazılardaki kullanım yüzdesine oranı 4'e 1'dir, yani bu basit ve yorumlanması daha kolay olan istatistik kullanılmış olsa bu iki ifadenin kategorileri birbirinden ayırma kabiliyetinin birbirine eşit olduğunun kabul edilmesi gerekecektir. Halbuki ifadelerden biri toplamda diğerinden çok daha fazla kullanılmaktadır ve bu ifadedeki 4'e 1'lik farkın şans eseri olma ihtimali diğer

3. Matthew Gentzkow ve Jesse M. Shapiro, "What Drives Media Slant? Evidence from U.S. Daily Newspapers", *Econometrica*, Vol.78, No.1 (2010).

ifadeye göre daha düşüktür. Ki-kare istatistiği ise hem yüzde rakamlarının birbirine oranını hem de ifadelerin toplamda kullanılma sıklığını beraberce dikkate aldığı için bu iki ifadenin kategorileri birbirinden ayırma kabiliyetini farklı hesaplamaktadır: *Muhalefet Partileri* için 6,7 ve *Hızlı Karar* için 2,5.

- Ki-kare istatistiği kullanılarak tespit edilen ve öneriyi destek veren yazılarla karşı çıkan yazıları birbirinden en fazla ayıran 20’şer ifade daha sonra ayrıntılı bir incelemeğe tabi tutulmuştur. Nicel metin analizi yöntemlerinde ulaşılan sonuçların geçerliliğinin gösterilmesi için metinlerden bolca alıntı yapılması bu konudaki literatürde üzerinde önemle durulan bir husustur.⁴ Dolayısıyla tespit edilen kalıp ifadelerin metin içindeki kullanım amaçları, ne gibi fonksiyonlar icra ettikleri ve hangi argümanların parçası oldukları ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve bulgular aşağıda ilgili bölümde köşe yazılarından alıntılar eşliğinde sunulmuştur.

KÖŞE YAZILARININ DAĞILIMI

Köşe Yazılarının Zaman İçinde Dağılımı: Olaylar ve Aktörler

Yukarıda da belirtildiği üzere, gazetelerin internet sitelerinde belirlenen tarih aralığında yayımlanan ve başlığında “başkanlık sistemi” ifadesi geçen bütün köşe ve yorum yazıları çalışmaya dahil edilmiştir. Bu şekilde tespit edilen köşe yazılarının zaman içindeki dağılımını Şekil 2’de gösterilmektedir.

Tartışmanın başladığı 2010 yılı Nisan ayı dışında, köşe yazarları arasındaki tartışmanın yoğunlaştığı en önemli tarihler olarak Uzlaşma Komisyonunun yeni anayasa yazım çalışmalarına başladığı 2012 Mayıs ve Erdoğan’ın Cumhurbaşkanı sıfatıyla katıldığı bir televizyon programında konuyla ilgili ayrıntılı açıklamalar

4. Justin Grimmer ve Brandon M. Stewart, “Text as Data: the Promise and Pitfalls of Automatic Content Analysis Methods for Political Texts”, *Political Analysis*, Vol. 21, No. 3 (2013).

yaptığı 2015 Şubat ayları öne çıkmaktadır. AK Parti'nin teklifinin Uzlaşma Komisyonuna sunulduğu 2012 Kasım ve AK Parti'nin öneriyi tanıtmak amacıyla yaptığı kampanya dahilinde birçok ilde konferanslar düzenlediği⁵ 2013 Mayıs aylarında da birçok köşe yazarının tartışmaya dahil olduğu görülmektedir. 2014 Cumhurbaşkanı seçimi kampanya döneminde ise başkanlık sistemi konulu köşe yazıları nispeten sınırlı sayıda kalmıştır.

Tartışmanın yoğunlaştığı tarihlere bakıldığında konuya olan ilgiyi tetikleyen olayların en önemli aktörlerinin sırasıyla Erdoğan, Meclis Anayasa Uzlaşma Komisyonu ve AK Parti olduğu görülmektedir. Erdoğan katıldığı televizyon programlarında hem tartışmayı başlatan hem de en fazla köşe yazısına konu olan konuşmalarını yapmış, AK Parti ise Uzlaşma Komisyonundaki faaliyetleri, parti sözcülerinin bu tarihlerdeki beyanları ve bunun dışındaki sistemli tanıtım çalışmaları ile birçok köşe yazısına konu olmuştur. AK Parti'nin öncelikli hedefinin konunun tartışılması olduğu dikkate alındığında bu hedefe ulaşıldığı rahatlıkla söylenebilir. Aşağıda görüleceği üzere beş yıllık süre zarfında 33 gazetede 251 ayrı köşe yazarı ve yorumcu tarafından başlığında “başkanlık sistemi” ifadesi geçen toplam 436 yazı kaleme alınmış ve çok çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Konuya olan ilgiyi tetikleyen aktörler arasında diğer liderlerin ve partilerin olmaması ise beklenen bir durumdur, çünkü öneriye karşı çıkan aktörlerin öncelikli stratejisinin mümkün olduğu kadar konunun gündeme gelmesini engellemek olması beklenir.

Köşe Yazılarının Gazetelere Göre Dağılımı

Köşe yazılarının gazetelere göre dağılımını gösteren Tablo 1'e bakıldığında, başkanlık sistemi ile ilgili en fazla köşe yazısının Star ve Sabah gibi AK Parti'ye yakınlıklarıyla bilinen⁶ gazetelerde yayımlandığı, Hürriyet ve Cumhuriyet gibi AK Parti'ye muhalefetleriyle bilinen gazetelerde ise konuyla ilgili köşe yazılarının sayısının nispeten daha az olduğu görülebilir. Listenin en alt sıralarında Yeni Söz gibi yayın hayatına yeni başlayan gazetelerle, Şok gibi siyasi içeriğe minimum düzeyde yer veren gazeteler çoğunluktadır.

Yiğit Bulut bir kısmı tekrar yayın olmak üzere toplam 18 yazıyla bu konuyu en fazla işleyen yazar olmuş, onu 8'er yazıyla Gülay Göktürk ve Nazlı Ilıcak takip etmiştir. Yazarların yüzde 70'i tartışmaya tek bir yazıyla katılmış ve yazıların toplam yüzde 40'ını kaleme almışlardır. Yazar ve gazete sayısının çokluğu, ilerleyen bölümlerde varılan sonuçların konuyla ilgilenen küçük bir grubun değil oldukça geniş bir yazar ve yorumcu kitlesinin görüşlerini yansıttığı anlamına gelmektedir.

5. “AK Parti'de Başkanlık Sistemi Mesaisi”, *Anadolu Ajansı*, 7 Mayıs 2013, <http://www.aa.com.tr/tr/tag/173828--ak-partide-baskanlik-sistemi-mesaisi> (Erişim tarihi 20 Haziran 2015).

6. Gazetelerin genel siyasi tutumlarıyla ilgili daha geniş değerlendirme ilerleyen bölümlerde yapılacaktır.

TABLO 1. KÖŞE YAZILARININ GAZETELERE GÖRE DAĞILIMI

Star	53	Cumhuriyet	14	Dünya	6	Birgün	1
Sabah	52	Vatan	14	Posta	6	Meydan	1
Yeni Şafak	33	Milli Gazete	13	Özgür Gündem	5	Ortadoğu	1
Milliyet	28	Radikal	13	Aydınlık	3	Güneş	0
Türkiye	24	Taraf	13	Diriliş Postası	3	Hürses	0
Zaman	22	Yeniçağ	10	Sözcü	3	Millet	0
Yeni Mesaj	20	Yeni Akit	10	Takvim	3	Şok	0
Habertürk	19	Bugün	8	Vahdet	3	Yeni Asya	0
Hürriyet	18	Milat	8	Önce Vatan	2	Yeni Söz	0
Akşam	18	Evrensel	7	Yurt	2	Toplam	436

BAŞKANLIK SİSTEMİNE YÖNELİK TUTUMLAR

AK Parti'nin başkanlık sistemi önerisine yönelik köşe yazılarında dile getirilen tutumlar olumlu, olumsuz veya nötr olmak üzere sınıflandırılarak kodlanmıştır. İncelenen köşe yazılarından 119 tanesi (yüzde 27) konu hakkında görüş belirtmemiş veya nötr kalmış, 160 tanesi (yüzde 37) olumsuz görüş belirtmiş, 156 tanesi de (yüzde 36) olumlu görüş belirtmiştir. Başkanlık sistemi önerisini destekleyen yazılarla eleştiren yazıların sayılarının birbirine hemen hemen eşit olduğu, olumlu veya olumsuz tutum takınmayan yazıların sayısının da oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Köşe yazarları ve yorumcular sadece destekleyenler ve karşı çıkanlar şeklinde ikiye ayrılmamış, yazıların önemli bir kısmı ortada nötr pozisyon almıştır.

TUTUMLARIN ZAMAN İÇİNDEKİ SEYRİ

Alınan tutumların zaman içindeki seyrine bakıldığında ise öneriye olan desteğin zamanla arttığı görülmektedir (Tablo 2). İncelenen beş yıllık dönem iki eşit dilime ayrıldığında birinci dönemde öneriye karşı çıkan yazıların destekleyen yazılardan daha fazla olduğu, ikinci dönemde ise destekleyen yazıların eleştiren yazılardan daha fazla olduğu görülmektedir. Görüş belirtmeyen veya nötr tutum takınan yazıların oranı da zamanla azalmıştır. Nötr yazıların ve olumsuz yazıların toplam sayıları artarken oranlarının azalması, öneriyi destekleyen yazılardaki artışın çok daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

TABLO 2. TUTUMLARIN ZAMAN İÇİNDE DEĞİŞİMİ

	Nötr	Olumsuz	Olumlu
İlk dönem	53 (%33)	69 (%43)	40 (%25)
İkinci dönem	66 (%24)	91 (%33)	117 (%43)

Tutumlar arasındaki dengenin değişmesinde iki farklı etkenden söz edilebilir: İlk olarak, olumlu tutum takınan yazar ve yorumcular ikinci dönemde tartışmaya daha fazla yazıyla dahil olmuş olabilirler. İkinci dönemde olumlu yazılarda görülen büyük artışa bakıldığında bu etkenin önemli bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. Bu durum AK Parti'nin taraftarlarını öneri lehinde mobilize etmede zamanla daha başarılı olduğu şeklinde yorumlanabilir. İkinci olarak, başta nötr ve olumsuz tutum takınan yazarların bir kısmı zamanla fikirlerini değiştirmiş olabilirler. Eğer bu gerçekleşmişse AK Parti'nin sadece olumlu tutum sahibi yazarları mobilize etmede değil, önceden karşı çıkan veya nötr kalan yazarları kendi yanına çekmekte de başarılı olduğu sonucuna varılacaktır. Peki bu gerçekleşmiş midir? Nötr veya olumsuz tutum takınan yazarlardan zamanla görüşlerini değiştirenler olmuş mudur?

Görüş Değiştiren Yazarlar

Bu soruyu cevaplamak için tartışmaya birden fazla yazıyla katılan yazarların ilk yazılarındaki ve sonraki yazılarındaki tutumları karşılaştırabiliriz. Tablo 3'e bakıldığında yazarların büyük bir kısmının (yüzde 58) ilk yazılarında takındıkları tutumu sonraki yazılarında da devam ettirdikleri görülmektedir. Görüşlerini sonraki yazılarında değiştiren⁷ yazarların sayısı daha azdır. Yukarıdaki soruya dönecek olursak, ilk yazılarında nötr veya olumsuz tutum takınanlar arasında görüşünü olumlu yönde değiştiren yazarların olduğu görülmektedir (yüzde 16), ancak görüşünü olumsuz yönde değiştiren yazarların sayısı daha fazladır (yüzde 26). Sonuç olarak, taraftarlarını mobilize etme konusunda oldukça başarılı olan AK Parti'nin, ortadaki veya karşıt görüşteki yazarları kendi yanına çekme konusundaki performansının zayıf olduğunu söyleyebiliriz. Tartışma ilerledikçe önceden fikir beyan eden ve sonra fikrini değiştiren yazarların çoğu başkanlık sistemi önerisine daha olumlu değil daha eleştirel yaklaşmaya başlamışlardır.

7. Sonraki yazılarının en az birinde ilk yazısından farklı bir tutum takınan yazarlar görüş değiştirmiş olarak kabul edilmiştir.

TABLO 3. TUTUMLARDAKİ DEĞİŞİKLİKLER

	İlk yazıdaki tutum			Toplam
	Olumlu	Nötr	Olumsuz	
Olumlu yönde değiştiren	-	4 (%19)	8 (%31)	12 (%16)
Olumsuz yönde değiştiren	9 (%33)	10 (%48)	-	19 (%26)
Değiştirmeyen	18 (%67)	7 (%33)	18 (%69)	43 (%58)
Toplam	27 (%100)	21 (%100)	26 (%100)	74 (%100)

Görüş değiştirme beklendiği üzere en fazla ilk yazısında nötr tutum takınanlar arasında olmuş, ilk yazısında olumlu veya olumsuz görüş belirten yazarlar arasında ise görüş değiştirenler daha az olmuştur. İlk yazısında nötr tutum takınanların yaklaşık üçte ikisi daha sonra olumlu veya olumsuz tutumlar dile getiren yazılar da kaleme alırken, bu oran ilk yazılarında olumlu veya olumsuz tutum takınanlar arasında üçte birle sınırlı kalmıştır.

Görüş değiştirmelerin neredeyse tamamı birbirine komşu pozisyonlar arasında olmuştur. Başkanlık sistemine ilk yazısında karşı çıkıp sonraki yazılarında destekleyen veya ilk yazısında destekleyip sonraki yazılarında karşı çıkan yazar sayısı sadece ikidir. Bu da yine beklenen bir durumdur, çünkü merkezdeki yazarların uçlardan birine gitmeleri veya uçlardaki yazarların merkeze gelmeleri, bir uçtan diğerine gitmekten çok daha kolaydır. Sonuç olarak başkanlık sistemi konusunda kalem oynatan yazarların nispeten küçük bir kısmının zamanla görüşlerini değiştirdiklerini, bu değişikliklerin de dramatik değişimler olmayıp sınırlı bir alanda gerçekleştiğini söyleyebiliriz.

Tutumların Gazetelere Göre Dağılımı

Hangi gazetelerin öneriye destek veren yazılara, hangi gazetelerin de öneriye karşı çıkan yazılara daha fazla yer vereceğini önceden tahmin edebilir miyiz? Eğer gazetelerin siyasi tercihleri varsa ve yazar kadroları da bu tercihlere göre şekilleniyorsa bu soruya rahatlıkla evet cevabı verilebilir. Türkiye’de gazetelerin siyasi tercihleri hakkında yapılan çalışmalardan, hem geçmiş dönemlerde⁸ hem de günümüzde⁹ birçok gazetenin siyasi tercihleri olduğunu ve bu tercihlerin gazetelerin içeriklerine de yansıdığını biliyoruz. Aynı şekilde, belli gazetelerde belli görüşleri savunan yazarların kümeleniği, farklı görüşler-

8. Salih Bayram, “Political Parallelism in the Turkish Press: a Historical Interpretation”, *Turkish Studies*, Vol.11, No.4 (2010), s.579-611.

9. Aslı Tunç ve Esra Arsan, *Gazetelerde Seçim Var 2002 Genel Seçimlerinin Yazılı Basında Sunumu: Bir İçerik Analizi*, (Yalın Yayıncılık, İstanbul: 2007); Canan Balkır, Susan Banducci, Didem Soyaltın ve Huriye Toker, “Expecting the Unforeseeable: the 2007 Turkish Elections in the Media”, *Turkish Studies*, Vol.9, No.2 (2008), s.197-212; Salih Bayram, “Politics and the Turkish Press in the 2000s: from ‘AKP’ to ‘AK Parti’”, *Global Media Journal Turkish Edition*, Vol. 4, No. 8 (2014).

den yazarların aynı gazetede köşe veya yorum yazısı yazması uygulamasının ise mevcut olmakla beraber son derece sınırlı olduğu Türkiye'deki hemen her gazete okuyucusunun malumudur. Dolayısıyla gazetelerin siyasi partilere yönelik genel tutumlarının bu gazetelerde yayımlanan yazılardaki başkanlık sistemine yönelik tutumlara da yansıması beklenir. Bir başka ifadeyle, AK Parti'yi destekleyen gazetelerde öneriyi destekleyen yazılara daha fazla yer verilmesi, AK Parti'ye muhalefet eden gazetelerde ise öneriye karşı çıkan yazılara daha fazla yer verilmesi beklenir.

Gazetelerin AK Parti'ye yönelik tutumlarını ölçmek için ise elimizde geçerliliği oldukça yüksek bir ölçüm yöntemi bulunmaktadır:¹⁰ partinin adı kısaltılırken "AKP" kısaltmasının mı yoksa "AK Parti" kısaltmasının mı tercih edildiği. Partinin taraftarları daha çok "AK Parti" ifadesini tercih etmekte, "AKP" ifadesini kullanmaktan mümkün olduğu kadar uzak durmaktadır.¹¹ Buradan yola çıkarak gazetelerin AK Parti'ye yönelik siyasi tavırları kolaylıkla ölçülebilir. Tablo 4'te gazetelerin siyasi tutumları ve gazetelerde yayımlanan yazıların başkanlık sistemine yönelik tutumları beraberce gösterilmektedir.¹²

Tablo 4'teki gazeteler kabaca iki gruba ayrılmaktadır: Birinci grupta başkanlık sistemi hakkında yayımladıkları köşe ve yorum yazılarının yaklaşık yarısı veya daha fazlası olumlu olan gazeteler vardır. Bu gazeteler aynı zamanda "AKP" kısaltmasını kullanmama konusunda da çok titizdir. Bu grubun AK Parti politikalarını destekleyen gazeteler olduğunu söyleyebiliriz.

İkinci grupta ise başkanlık sistemi konusunda olumlu yazılara ya hiç yer vermeyen veya çok az miktarda yer veren gazeteler vardır. Bu gazetelerin bir kısmı hem "AKP" kısaltmasını hem de "AK Parti" kısaltmasını birbirine yakın oranlarda kullanmakta, bir kısmı da "AK Parti" kısaltmasını kullanmaktan titizlikle kaçınmaktadır. Bu grubun da AK Parti muhalifi gazeteler olduğunu söyleyebiliriz.

Bu iki grup birbirinden hem AK Parti'ye yönelik tutumları, hem de başkanlık sistemine yönelik tutumlarıyla ayrılmaktadır: AK Parti'yi destekleyen gazeteler aynı zamanda başkanlık sistemi önerisini de desteklemekte ve öneri hakkında çok miktarda olumlu yazı yayımlamakta, AK Parti'ye muhalefet eden gazeteler ise aynı zamanda başkanlık sistemi önerisine de karşı çıkmakta ve öneri hakkında çok miktarda olumsuz yazı yayımlamaktadır. Sonuç olarak

10. Salih Bayram, "Politics and the Turkish Press in the 2000s: from 'AKP' to 'AK Parti'", *Global Media Journal Turkish Edition*, Vol.4, No.8 (2014).

11. Bu konuda parti liderlerinin ve yöneticilerinin de çok sayıda açıklaması olmakla beraber, AK Parti mensuplarının "AKP" kısaltması hakkındaki duyarlılıklarını göstermesi açısından yakın zamanlı şu iki habere bakılabilir: "Sandık Başkanı AK Parti Yerine AKP Deyince Ortalık Karıştı", *Milliyet*, 7 Haziran 2015, <http://www.milliyet.com.tr/sandik-baskani-ak-parti-yerine-akp-deyince-bilecik-yerelhaber-828020/> (Erişim tarihi 20 Haziran 2015); "Aday Adayı 'AKP' Deyince Toplantıyı Terk Etti", *Haber7*, 23 Şubat 2015, <http://www.haber7.com/partiler/haber/1303857-aday-adayi-akp-deyince-toplantiyi-terk-etti> (Erişim tarihi 20 Haziran 2015).

12. Tabloya sadece başkanlık sistemi hakkında en az 10 köşe yazısı yayımlayan gazeteler dahil edilmiştir.

yukarıda dile getirilen beklentinin karşılandığı, gazetelerin AK Parti'ye yönelik genel tutumlarının bu gazetelerde yayımlanan yazılardaki başkanlık sistemine yönelik tutumlara büyük ölçüde yansdığı söylenebilir.

TABLO 4. AK PARTİ'YE YÖNELİK TUTUMLAR VE BAŞKANLIK SİSTEMİ ÖNERİSİNE YÖNELİK TUTUMLAR							
Gazeteler	"AK Parti" kullanımı	"AKP" kullanımı	"Ak Parti" / "AKP" oranı	Olumlu	Olumsuz	Nötr	Olumlu yazıların yüzdesi
Türkiye	458	3	153	13	2	9	%54
Sabah	694	5	139	25	7	20	%48
Yeni Akit	514	5	103	7	2	2	%64
Star	775	9	86	43	1	9	%81
Yeni Şafak	224	7	32	22	5	6	%67
Habertürk	1111	63	18	10	4	5	%53
Akşam	586	67	9	10	3	5	%56
Hürriyet	1037	209	5	1	9	8	%6
Milliyet	1376	509	3	0	14	14	%0
Vatan	456	185	2	1	9	4	%7
Zaman	492	564	1	2	14	6	%9
Radikal	829	985	1	0	9	4	%0
Taraf	45	612	0	2	9	2	%15
Milli Gazete	16	255	0	2	7	4	%15
Cumhuriyet	12	1050	0	0	8	6	%0
Yeni Mesaj	2	203	0	0	20	0	%0
Yeniçağ	0	261	0	0	8	2	%0

TARTIŞMADA KULLANILABİLECEK ARGÜMANLAR

Başkanlık sistemine karşı çıkan ve destek veren köşe yazarları en çok hangi argümanları kullanmaktadır? Destek verenler hangi gerekçelerle başkanlık sistemini istemekte, karşı çıkanlar hangi gerekçelerle öneriyi eleştirmektedir? Tartışma en çok hangi noktalar üzerinde yoğunlaşmaktadır? Bu gibi soruları cevaplamak için iki tarafın en çok kullandığı kalıp ifadeler incelenebilir. Bir sonraki bölümde bu ifadeler sayısal metin analizi yöntemleri kullanılarak incelenecektir. Ancak en çok hangilerinin kullanıldığına geçmeden önce yapılması gereken, kullanılabilecek argümanlar havuzunu tespit etmektir.

Başkanlık sistemi önerisini savunmak veya eleştirmek için kullanılabilecek argümanlar köşe yazarları tarafından üretilebileceği gibi akademik literatürden veya partilerin açıklamalarından da gelebilir. Aşağıda sırasıyla önce akademik literatürde, sonra partiler tarafından oluşturulan metinlerde görülen argümanlar sıralanmış, son olarak da bunlara köşe yazarları tarafından üretilen argümanlar eklenmiştir. Tekrar vurgulamak gerekirse bu listenin amacı sadece köşe yazarlarının potansiyel olarak kullanabilecekleri argümanları tespit etmektir; uygulamada hangilerinin daha çok kullanıldığı, hangilerinin hiç kullanılmadığı bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

AKADEMİK LİTERATÜRDEKİ ARGÜMANLAR

Başkanlık sistemi ve genel olarak hükümet sistemleri ile ilgili akademik literatürde başkanlık sisteminin avantajları ve dezavantajları konusu önemli bir yer tutmaktadır. Juan Linz'in "Başkanlık Sisteminin Tehlikeleri" başlıklı ve Prof. Dr. Ergun Özbudun'un çevirisiyle Türkçeye kazandırılan 1990 tarihli meşhur maka-

lesi¹³ ile başlayan bu tartışmalarda, başkanlık sistemini savunan ve eleştiren birçok teorik argüman ileri sürülmüştür. Konu ile ilgili kapsamlı bir derleme kitap hazırlayan meşhur siyaset bilimci Arend Lijphart bu kitaba yazdığı giriş yazısında¹⁴ avantajlar ve dezavantajlar konusunda ileri sürülen argümanlardan en önemlilerini maddeler halinde özetlemiştir. Konu çok geniş olduğu için daha uzun listeler hazırlamak mümkünse de, teorik literatürdeki argümanları topluca görmek için iyi bir özet niteliğinde olan Lijphart'ın listesi kullanılabilir:

A. Başkanlık sisteminin avantajları

1. Yürütmede istikrar: Başkanlık sistemlerinde hükümetin görev süresi sabittir, iki seçim arasında güven oyu/güvensizlik oyu gibi mekanizmalarla hükümetin düşürülmesi mümkün değildir. Dolayısıyla hükümetler daha uzun süre görevde kalır.

2. Yürütmenin başının doğrudan halk tarafından seçilmesi: Başkanlık sisteminde yürütmenin başı olan başkan doğrudan seçmenler tarafından seçilir, parlamenter sistemlerde ise parlamento tarafından seçilir. Parlamenter sistemlerde yürütmenin başı olan başbakanın kim olacağı bazen koalisyon pazarlıklarının seyrine, hatta cumhurbaşkanının tercihlerine göre de şekillenebilirken, başkanlık sistemlerinde yürütmeyi belirleyen tek faktör seçmenin tercihleridir.

3. Kuvvetler ayrılığının daha güçlü olması: Başkanlık sistemlerinde kuvvetler ayrılığı daha güçlüdür. Bunun iki nedeni vardır: Birincisi, parlamenter sistemde hükümet parlamento içinden çıkar, hükümet üyeleri çoğunlukla aynı zamanda milletvekilidir yani yasama organının da üyesidir. Başkanlık sisteminde ise bir kişinin aynı anda iki ayrı organda görev yapmasını engelleyen katı kurallar mevcuttur. İkinci olarak, başkanlık sistemlerinde yasama ve yürütme organlarının birbirlerinin varlığını onaylama veya sona erdirmeye yetkisi yoktur: Parlamento hükümetin görevini sona erdiremez, hükümet de erken seçim kararı alarak parlamentonun görevini sona erdiremez. Bu iki nedenden dolayı iki organ arasında en azından üyeler ve görev süreleri bakımından “karşılıklı bağımsızlık” olduğu söylenebilir.

B. Başkanlık sisteminin dezavantajları

4. Esnekliğin olmaması: Bu durum yukarıda avantaj olarak dile getirilen birinci maddenin, yani hükümetin parlamento tarafından iki seçim arasında düşürülememesinin bir sonucudur. Parlamenter sistemlerde hükümet başarısız olduğunda bu hükümetten kurtulmak için illa ki bir sonraki seçimlerin beklenmesi gerekmez. Yeterli sayıda milletvekili hükümetten desteğini çektiğinde güvensizlik oyu mekanizması işletilerek hükümetin görevine son veri-

13. Juan J. Linz, “Başkanlık Sisteminin Tehlikeleri”, Çev. Ergun Özbudun, Ed. Larry Diamond ve Marc F. Plattner, *Demokrasinin Küresel Yükselişi* (Yetkin Yayınları, Ankara: 1995), s.143-160.

14. Arend Lijphart (ed.), *Parliamentary versus Presidential Government* (Oxford University Press, Oxford: 1992).

lebilir. Özellikle koalisyon hükümetlerinde görülebilen bu durum daha nadir olarak çoğunluğu küçük olan tek parti hükümetlerinde de görülebilir. Parlamenter sistemlerde meclis hükümeti düşürebileceği gibi hükümet partisi/koalisyonu da çeşitli siyasi mülahazalarla erken seçim kararı alarak parlamentonun görevini vaktinden önce sona erdirebilir. Her iki durum da genellikle siyasi kriz anlarında kullanılacak yöntemlerdir ve krizin aşılmasına yararlar. Başkanlık sistemi ise kriz anlarında devreye alınacak bu gibi mekanizmalardan mahrumdur. Son derece başarısız da olsa hükümet bir sonraki seçime kadar işbaşındadır, değiştirme imkanı yoktur.

5. Çoğulcu değil çoğunlukçu olması: Başkanlık seçimlerinin tek bir kazananı vardır ve kazanan hükümeti kurar. Başkanlık seçimini kazanan adayın başka partilerle koalisyon kurmaya ihtiyacı yoktur. Sonuç olarak yürütme organı daima tek partinin kontrolü altındadır. Parlamenter sistemlerde ise yürütme organı bazen tek partinin kontrolü altındadır, bazen de birden fazla parti hükümeti paylaşır, yani koalisyon kurar. Koalisyon ise güç paylaşımı demektir ve çoğulcu bir yöntemdir.

6. Yasama ve yürütme organları arasında çatışma ihtimali: Başkanlık sistemlerinde yürütme ve yasama organları için ayrı ayrı iki seçim yapılır. Bu iki seçimi farklı partilerin kazanması mümkün olduğu için yasama ve yürütme organlarının rakip partiler tarafından kontrol edilmesi ihtimali vardır. ABD’de “bölünmüş yönetim”, Fransa’da “kohabitasyon” olarak adlandırılan bu gibi durumlarda yasama ve yürütme organlarının uyumlu bir şekilde çalışması mümkün olmayabilir. İki organ arasında çatışma ve anlaşmazlıklar, devletin işleyişinde tıkanmalar görülebilir.

Köşe yazarları akademik literatürdeki teorik tartışmalarda ileri sürülen bu argümanları kullanabilecekleri gibi, başkanlık sisteminin performansını inceleyen ampirik literatürden gelen argümanları da kullanabilirler. Hükümet sistemlerinin performansını veya sonuçlarını inceleyen bu literatürde yine birçok tartışma konusu olmakla ve çok sayıda gösterge ve değişken kullanılmakla beraber, üzerinde en fazla durulan değişken demokrasinin kesintiye uğraması veya sona ermesidir.

7. Demokrasinin sona ermesi/kesintiye uğraması: Başkanlık sisteminde demokrasinin kesintiye uğraması veya sona ermesi temayülü parlamenter sisteme göre daha mı fazladır? Eğer böyleyse bunun nedenleri hükümet sisteminde mi aranmalı başka yerde mi aranmalıdır?

PARTİ METİNLERİNDEKİ ARGÜMANLAR

Köşe yazarları akademik literatürden gelen argümanların yanı sıra akademik literatürde görülmeyen veya önemli bir yer tutmayan ama partiler tarafından üretilen argümanları da kullanabilirler. Bu tartışmanın asli aktörlerinden olan siyasi partilerin başkanlık sistemi konusunda ne gibi argümanlar geliştirdiklerini görmek için parlamentoda grubu olan dört partinin internet sitelerinde Google Gelişmiş

Arama özellikleri kullanılarak bir arama yapılmış ve başlığında “başkanlık sistemi” ifadesi geçen yazılar toplanmıştır.¹⁵ Partilerin resmi sitelerinde yayınladıkları bu yazılara bakıldığında ilk olarak göze çarpan, konu ile ilgili yazıların dağılımındaki büyük oransızlıktır. akparti.org.tr sitesinde başlığında “başkanlık sistemi” ifadesini barındıran 67 yazı varken, chp.org.tr sitesinde 7, mhp.org.tr sitesinde ise sadece 2 yazı bulunmuştur. hdp.org.tr sitesinde ise bu kriterlere uyan hiçbir yazı yoktur. Dolayısıyla partilerin konu ile ilgili söylemleri hakkında yapılacak ilk değerlendirme AK Parti dışındaki partilerin konuya çok az ilgi gösterdiğiidir. Siyasi parti metinlerinde görülen argümanlar ise aşağıdaki gibidir:

C. AK Parti metinlerindeki argümanlar

8. Hızlı karar alma/etkin yönetim: Başkanlık sistemi yürütmenin daha hızlı karar almasına izin veren bir sistemdir. Bu sayede daha etkin bir yönetim ortaya çıkacaktır, gelişen olaylara zamanında tepki vermek daha kolay olacaktır. Parlamento sistemde karar alma mekanizmalarında görülen yavaşlıklar ve bunlardan kaynaklanan sorunlar ortadan kalkacaktır.

9. Parlamento sistemdeki çift başlılık: Parlamento sistemde yürütme Cumhurbaşkanı ile Başbakan arasında bölünmüş durumdadır. Bu çift başlılık zaman zaman anlaşmazlıklara, gerilimlere, tıkanmalara yol açabilmektedir. Atamalarda veya başka konularda hem Cumhurbaşkanının hem de Başbakanın imzası gerektiğinde bu iki aktörün uzlaşması bazen zor olmaktadır. Bunun örnekleri önceki Cumhurbaşkanlarının dönemlerinde sık sık görülmüştür.

10. Başkanlık sistemi federal sistem değildir: “Başkanlık sistemi ile federal sistem veya eyalet sistemi aynı şey değildir, biri varsa diğersinin de bulunması şart değildir.” AK Parti metinlerinde sıkça görülen bu tema, muhalefetin bir kısmı tarafından geliştirilen bir söyleme cevap niteliğindedir.

11. Başkanlık sistemi otoriter bir sistem değildir: “Başkanlık sistemi tıpkı parlamentor sistem veya yarı başkanlık sistemi gibi demokratik bir sistemdir, demokrasi bakımından ileri ülkelerde görülür.” Bu tema da yine muhalefet partileri tarafından sıkça kullanılan başkanlık sisteminin otoriterleşmeye hatta diktatörlüğe götüren bir yol olduğu söylemine cevap niteliğindedir.

12. Koalisyonları engeller: Başkanlık sistemi daima tek parti hükümetleri çıkaracağı için koalisyonları engeller. Türkiye koalisyonlardan çok çekmiştir, başkanlık sistemi Türkiye’yi koalisyonlardan kurtaracaktır.

13. Önceki liderler de savunmuştu/pozitif: Başkanlık sistemi Türk siyasi hayatında ilk defa AK Parti tarafından getirilen bir öneri değildir. Başta Özal ve Demirel olmak üzere daha önceki liderler tarafından da savunulmuştur. Bu iki Cumhurbaşkanı da kendileri bizzat yaşayıp sistemin sorunlarını gördüklerinden

15. Söz konusu arama 26 Nisan 2015 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

dolayı Başkanlık sistemine geçilmesini istiyorlardı. Erbakan ve Türkeş de zaman zaman başkanlık sistemini savunan açıklamalar yapmış, yazılar yazmıştı.

14. Tartışılmalı: Başkanlık sisteminin bütün öneriler gibi en azından kamuoyunda tartışılması, iyi yönlerinin ve kötü yönlerinin incelenmesi gerekir. Tartışmayı bile reddetmek yanlıştır.

15. Türk tipi/pozitif: Başka sistemleri taklit etmemiz gerekmez. Başkanlık sisteminin ve yarı başkanlık sisteminin uygulandığı diğer ülkeleri inceleyelim, bu ülkelerdeki sistemlerin iyi yönlerini alalım, aksayan yönlerini almayalım. Kendi tarihimize, siyasi geleneklerimize de uygun bir başkanlık sistemi modeli oluşturalım.

16. Kazanamayacaklarını düşündükleri için karşı çıkıyorlar: Başkanlık sistemine muhalefet eden partiler bunu kendi menfaatlerini düşünerek yapmaktadırlar. Başkanlık sistemi halkın en az yüzde 50'sinden oy alabilmeyi gerektirir. AK Parti dışındaki partiler böyle geniş kitlelere hitap edebilecek politikalar geliştirmedikleri, sadece marjinal grupların menfaatlerini savunmayı tercih ettikleri için başkanlık sisteminde hükümet olma şanslarının olmadığını düşünerek başkanlık sistemine karşı çıkmaktadırlar.

17. Ekonomiye katkı sağlar: Başkanlık sistemi yürütmeye istikrar getirecek, bu da ekonomi yönetimine duyulan güveni artıracak, dolayısıyla Türkiye ekonomisi başkanlık sisteminden olumlu etkilenecektir. Enflasyon, büyüme, işsizlik gibi makroekonomik göstergeler başkanlık sistemi ile daha iyiye gidecektir. Dünyanın büyük ekonomilerine baktığımızda çoğunun başkanlık sistemi ile yönetildiğini görürüz.

18. Hesap verilebilirlik: Koalisyon hükümetleri olmayacağı için başkanlık sisteminde hükümetin politikalarından kimin sorumlu olduğu açık bir şekilde belli olacaktır. Partiler seçim vaatlerini yerine getirmemelerinin bahanesi olarak koalisyon ortaklarının engellemelerini gösteremeyecektir. Bir hükümet döneminde işler iyiye gitmişse seçmen kimi mükafatlandıracağını, kötüye gitmişse kimi cezalandıracağını açıkça bilecektir.

19. Tarihimizde örneği var: Türkiye'de Atatürk'ün vefatına kadar, hatta 1950'ye kadar fiili olarak bir başkanlık sistemi zaten vardı. Adı her ne kadar parlamenter sistem olsa da fiiliyatta sistemin işleyişi başkanlık sistemi idi. Cumhurbaşkanı tarafsız değildi, aynı zamanda parti lideriydi. Dolayısıyla başkanlık sistemi tamamen yeni bir sistem getirmek değil, daha önce de kullanılmış olan bir sistemi tekrar yürürlüğe koymaktır.

20. Darbeleri önler: İki seçim arasında milletvekili istifalarıyla veya güvensizlik oyu gibi mekanizmalarla hükümetin düşürülmesi mümkün olmadığı için, demokrasi dışı müdahaleler zorlaşır. Asker tarafından veya çeşitli çevreler tarafından milletvekilleri üzerinde parti değiştirmeleri veya hükümetten desteklerini çekmeleri yönünde baskı kurularak hükümetlerin düşürüldüğü örnekler tarihimizde görülmüştür. Başkanlık sisteminde hükümetin süresi sabit olacağı için bu gibi demokrasi dışı müdahaleler olmayacaktır.

21. Türkiye'deki mevcut sistem parlamenter sistem değildir: Türkiye'de 1980 sonrasında oluşturulan sistem Cumhurbaşkanına diğer parlamenter sistemlerde görülmeyen aşırı yetkiler verdiği için zaten tam anlamıyla parlamenter bir sistem değildir. Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmeye başlaması ile mevcut sistem parlamenter sistemden daha da uzaklaşmıştır. Cumhurbaşkanının yetkileri çok ama sorumluluğu sıfırdır. Bu durumda Cumhurbaşkanının yetkilerinin azaltılarak veya seçilme yöntemi değiştirilerek parlamenter bir sisteme geçilmesi, veya başkanlık sistemine geçilmesi gerekmektedir. Birinci seçenek seçmenlerin kabul edebileceği bir seçenek olmadığından dolayı ihtimal dışıdır, bu durumda yapılması gereken tek şey başkanlık sistemine geçilmesidir.

D. CHP metinlerindeki argümanlar

22. Türk tipi/negatif: AK Parti'nin getirmek istediği sistem dünyada örnekleri olan demokratik başkanlık sistemi değil, bize özgü alaturka bir sistemdir. Bu sistem otoriter bir sistemdir, adına Türk tipi veya Türkiye modeli denmesi de asıl niyetin başkanlık sistemi veya daha fazla demokratikleşme değil, tam aksine demokrasiden uzaklaşmak, tek adam sistemi oluşturmak olduğunu göstermektedir.

23. Otoriterleşme/diktatörlük: Başkanlık sistemi önerisi AK Parti'nin, daha özeldede Erdoğan'ın diktatörlük arzularının dışı vurumudur. Erdoğan başkanlık sistemi ile bütün gücü tek elde, kendisinde toplamak istemekte, bu yolla özlemini kurduğu tek adamlık, diktatörlük, sultanlık rejimine geçmeyi hedeflemektedir.

24. Daha önemli sorunlarımız var: Türkiye'nin hükümet sisteminin değiştirilmesi diye acil bir sorunu yoktur. Çok daha acil ekonomik sorunlar, demokratikleşme alanında mesela yüzde 10 barajının kaldırılması gibi daha önemli adımlar bulunmaktadır. Böyle önemli konular dururken hükümet sisteminin tartışılması kaldıramayacağımız bir lükstür. Daha önemli konular dururken nispeten önemsiz konular üzerinde zaman harcamak, gereksiz yere enerjimizi tüketmektir.

25. AK Parti-İmralı ittifakı: Başkanlık sistemi, AK Parti ile PKK lideri Öcalan arasındaki pazarlıkların bir parçasıdır. Başkanlık sistemi federasyon getireceği için iki tarafın da ortak menfaatindedir. Başkanlık sistemi ile Erdoğan istediği tek adam yönetimine, PKK istediği federasyon sistemine kavuşmaktadır.

E. MHP metinlerindeki argümanlar

26. Federasyon/bölünme: Başkanlık sistemi federasyon demektir. Başkanlık sisteminin uygulandığı ülkelerin çoğu/tamamı aynı zamanda federal yönetim şekline de sahiptir. Dolayısıyla başkanlık sistemine geçilmesi demek Türkiye'nin üniter devlet yapısına zarar verilmesi demektir, bu yüzden başkanlık sistemine karşı çıkılması gerekir.

27. Türkeş yanlısı anlaşılması: MHP lideri Türkeş'in başkanlık sistemini savunduğu doğrudur, ancak bu görüşlerin alındığı Dokuz Işık metninin tamamı okunduğunda bunun tek başına bir hükümet sistemi tercihi değil, o metindeki

diğer önerilerle bir bütün içinde anlamını kazanan bir teklif olduğu anlaşılacaktır. Türkeş'in görüşlerinin cımbızla ve çarpıtılarak alınarak AK Parti'nin ülkeyi bölme amaçlı başkanlık sistemi teklifine dayanak yapılması yanlıştır.

KÖŞE YAZILARINDAKİ ARGÜMANLAR

Köşe yazarları parti metinlerinde ve konuyla ilgili akademik literatürde görülen bu argümanların dışında argümanlar da geliştirmişlerdir:

28. Hükümet sistemi her şey demek değildir: Başkanlık sistemi veya parlamenter sistem tek başına her şey değildir, bir ülkeyi kaçınılmaz olarak refaha da götürmez, çöküşe de götürmez. Sihirli değnek değildir, felaket de değildir. Önemli olan sistemin nasıl uygulandığıdır. Bir sistemin başarılı olabilmesi için hükümet sistemi reformunun yanı sıra/yerine seçim sistemi, parti içi yönetim gibi alanlarda da reformların yapılması gerekir.

29. Tek bir başkanlık sistemi yoktur: Dünyada çok çeşitli başkanlık sistemleri var, biz hangisini istiyoruz, buna karar vermemiz gerekir. ABD'deki başkanlık sistemi farklıdır, Latin Amerika'daki başkanlık sistemi farklıdır.

30. Kişiler üzerinden tartışmayalım: Türkiye'de konu kişiler üzerinden tartışılmaktadır, halbuki kimin başkan olacağından bağımsız bir şekilde sistem tartışması yapılması gerekir.

31. AK Parti bunu vaat etmemiştir: AK Parti'nin programında ve önceki seçim beyannamelerinde başkanlık sistemi yoktur. Hatta bazı seçim beyannamelerinde parlamenter sistemin güçlendirilmesi vaadi vardır. Dolayısıyla AK Parti sözünden dönmektedir veya en azından seçmenden aldığı yetki başkanlık sistemini getirme konusunu kapsamamaktadır.

32. Çözüm sürecini hızlandırır/güçlendirir/kolaylaştırır: Hükümetin görev süresi sabit olacağı için yakın siyasi kaygılardan ziyade uzun vadeli planlar yapmak ve bu planları uygulamak daha kolay olacak, bunun bir parçası olarak Kürt sorunuyla ilgili çözüm sürecinin uygulanması da kolaylaşacaktır.

33. Halk başkanlık sistemini istemiyor: Anketlere bakıldığında halkın büyük çoğunluğunun başkanlık sistemine karşı olduğu görülmektedir.

34. Başkanlık sistemi iyidir, AK Parti'nin önerisi kötüdür: İtirazımız başkanlık sistemine değil, AK Parti'nin önerisindedir. Başkanlık sistemi genel olarak başarılı bir sistemdir ancak AK Parti önerisi başkanlık sistemi getirmektedir. AK Parti önerisine başarılı başkanlık sistemi örneklerinden ayrıldığı için karşı çıkılması gerekir.

35. Başkanlık sistemi Türkiye'nin siyasi geleneklerine uymaz: Türkiye'de çok uzun zamandan beri parlamenter sistem uygulanmaktadır, siyasal kültürümüz bu sistem etrafında şekillenmiştir. Tamamen farklı bir sistem olan başkanlık sistemine geçilmesi çok büyük bir değişikliktir ve siyasi aktörlerin alışık olmadığı

bir sistem olacağından dolayı sorunlara neden olacaktır. Elimizde işleyen, nasıl çalıştığını bildiğimiz, alışık olduğumuz bir sistem varken bunu bırakıp önemli bir neden yokken bu kadar radikal bir değişikliğe gitmek maceracılık olacaktır.

36. AK Parti önerisinde kuvvetler ayrılığı yok/başkana çok fazla yetki veriyor: AK Parti önerisinde başkanın yetkileri çok fazladır. Başkan isterse ülkeyi kararnamelerle yönetebilir. Denge ve fren mekanizmaları ve parlamento ise zayıftır. Yargı da zayıftır, denetleme işlevini yerine getiremeyecektir. Kuvvetler ayrılığı değil kuvvetlerin tek elde toplanması öngörülmektedir.

BAŞKANLIK SİSTEMİ TARAFTARLARININ VE KARŞITLARININ EN ÇOK KULLANDIKLARI KALIP İFADELER

Tartışmada en çok öne çıkan argümanları tespit etmek için iki tarafın en fazla kullandıkları kalıp ifadeleri inceleyebiliriz. Tablo 5'te başkanlık sistemi önerisinin taraftarlarının ve karşıtlarının en fazla kullandıkları ifadeler gösterilmektedir. Aşağıdaki bölümlerde öneriye destek veren yazılardaki ifadelerden başlanarak sırasıyla bu kalıp ifadeler ele alınacak, bu ifadelerin hangi argümanların veya söylemlerin parçası oldukları incelenecektir.

**TABLO 5. ÖNERİYE DESTEK VEREN VE
KARŞI ÇIKAN YAZILARDA EN ÇOK KULLANILAN KALIP İFADELER**

Başkanlık sistemi taraftarlarının çok kullandığı ifadeler	Olumlu #	Olumsuz #	Olumlu %	Olumsuz %	Chi ²	P	Başkanlık sisteminin karşıtlarının çok kullandığı ifadeler	Olumlu #	Olumsuz #	Olumlu %	Olumsuz %	Chi ²	P
YENİ_TÜRKİYE	21	3	%15	%2	16.8	0.00	YÜKSEK_YARGI	0	11	%0	%7	10.3	0.00
ESKİ_TÜRKİYE	13	0	%9	%0	15.1	0.00	TURK_MİLLETİ	2	15	%1	%9	9.2	0.00
MEVCUT_PARLAMENTER	9	0	%6	%0	10.3	0.00	YASAMA VE_YÜRÜTME	5	21	%4	%13	9.0	0.00
BAŞKANLIK_SİSTEMİNE_KARŞI	16	4	%11	%3	9.1	0.00	LATİN_AMERİKA	9	27	%6	%17	8.2	0.00
CUMHURBAŞKANLIĞI_SEÇİMİ	10	1	%7	%1	8.7	0.00	DEKİ_BAŞKANLIK	1	11	%1	%7	7.6	0.01
AK_PARTİ	62	44	%43	%28	8.1	0.00	İN_BAŞKANLIK	6	20	%4	%13	6.7	0.01

TABLO 5. ÖNERİYE DESTEK VEREN VE KARŞI ÇIKAN YAZILARDA EN ÇOK KULLANILAN KALIP İFADELER (DEVAMI)

Başkanlık sistemi taraftarlarının çok kullandığı ifadeler	Olumlu #	Olumsuz #	Olumlu %	Olumsuz %	Chi ²	P	Başkanlık sistemi karşıtlarının çok kullandığı ifadeler	Olumlu #	Olumsuz #	Olumlu %	Olumsuz %	Chi ²	P
ÇÖZÜM_ SÜRECİ	11	2	%8	%1	7.6	0.01	ABD_ DIŞINDA	0	7	%0	%4	6.5	0.01
MUHALEFET_ PARTİLERİ	12	3	%8	%2	6.7	0.01	TEMEL_HAK	0	7	%0	%4	6.5	0.01
SİYASAL_ SİSTEM	17	7	%12	%4	5.8	0.02	TEMSİLCİ_ LER_MECLİSİ	4	16	%3	%10	6.4	0.01
AHMET_ DAVUTOĞLU	11	4	%8	%3	4.3	0.04	TURK_TİPİ	5	17	%4	%11	5.8	0.02
CHP_VE_MHP	6	1	%4	%1	4.2	0.04	ANAYASA_ TASLAĞI	0	6	%0	%4	5.5	0.02
PARLAMEN- TER_ SİSTEM	76	67	%53	%42	3.6	0.06	ABD	7	20	%5	%13	5.5	0.02
SÖZ_SAHİBİ	8	3	%6	%2	2.9	0.09	BAKANLAR_ KURULU	7	19	%5	%12	4.8	0.03
TÜRKİYE_ İÇİN_ BAŞKANLIK_ SİSTEMİ	8	3	%6	%2	2.9	0.09	PARTİ_ İÇİ	2	10	%1	%6	4.7	0.03
HIZLI_KARAR	6	2	%4	%1	2.5	0.11	ABDULLAH_ GÜL	6	17	%4	%11	4.5	0.03
TARTIŞMA_ KONUSU	6	2	%4	%1	2.5	0.11	TEK_ADAM	12	26	%8	%16	4.3	0.04
MEVCUT_ SİSTEM	16	10	%11	%6	2.3	0.13	ADI_ ALTINDA	2	9	%1	%6	3.9	0.05
YARI_ BAŞKANLIK	38	32	%26	%20	1.8	0.19	KENDİNE_ ÖZGÜ	2	9	%1	%6	3.9	0.05
YEREL_ YÖNETİMLER	9	5	%6	%3	1.7	0.19	KUVVETLER_ AYRILIĞI	29	47	%20	%29	3.5	0.06
HALK_ TARAFINDAN	38	33	%26	%21	1.4	0.24	YASAMA_ ORGANİ	14	27	%10	%17	3.3	0.07

Olumlu #: Kalıp ifadenin başkanlık sistemini destekleyen yazıların kaç tanesinde kullanıldığını gösterir.

Olumlu %: Kalıp ifadenin başkanlık sistemini destekleyen yazıların yüzde kaçında kullanıldığını gösterir.

Olumsuz #: Kalıp ifadenin başkanlık sistemine karşı çıkan yazıların kaç tanesinde kullanıldığını gösterir.

Olumsuz %: Kalıp ifadenin başkanlık sistemine karşı çıkan yazıların yüzde kaçında kullanıldığını gösterir.

Chi²: Kalıp ifadenin hem kullanılma sıklığını hem de iki kategorideki yazıları birbirinden ayırma kabiliyetini beraberce dikkate alan ve sayısal metin analizi çalışmalarında bu amaçla sıkça kullanılan bir istatistiktir.

P: Kalıp ifadenin iki tür yazıda farklı sayıda kullanılmasının şans eseri olma ihtimalinin büyüklüğünü gösterir.

BAŞKANLIK SİSTEMİNİ DESTEKLEYEN YAZILARIN EN ÇOK KULLANDIĞI KALIP İFADELER

1. “Yeni Türkiye” - “Eski Türkiye”

“Yeni Türkiye” ifadesi başkanlık sistemine destek veren yazıları eleştiren yazılardan en çok ayıran ifadedir. Başkanlık sistemine destek veren yazıların yüzde 15’inde kullanılan bu ifade, eleştiren yazıların ise sadece yüzde 2’inde kullanılmıştır. Sıralamada hemen arkasından gelen “Eski Türkiye” ifadesi ile aynı söylemin parçası oldukları söylenebilir. “Yeni” ve “Eski” sıfatları esasen muğlak ifadeler olup içleri farklı şekillerde doldurulabilir, bu yüzden sadece başkanlık sistemi tartışmalarında değil, başka bağlamlarda da rahatlıkla kullanılacak kelimelerdir. Nitekim “Yeni Türkiye” AK Parti’nin 2015 genel seçiminde en sık kullandığı sloganlardan biri olmuştur. Seçim beyannamesinin başlığı “Yeni Türkiye Yolunda Daima Adalet Daima Kalkınma” olmuş,¹⁶ aday tanıtım toplantısında 100 maddelik bir “Yeni Türkiye Sözleşmesi” bizzat Genel Başkan Ahmet Davutoğlu tarafından okunmuştur.¹⁷ Partinin seçim öncesinde faaliyete geçirdiği sosyal medya merkezi “Yeni Türkiye Dijital Ofisi” adıyla anılmaktadır.¹⁸ Bu isimle bestelenen bir marş ve bir araştırma merkezi bulunmaktadır.¹⁹ 2014 Cumhurbaşkanı seçimleri öncesinde AK Parti’nin aday Erdoğan’ın açıkladığı bir tür seçim manifestosu olan Cumhurbaşkanlığı Vizyon Belgesi “Yeni Türkiye Yolunda” başlığıyla yayımlanmış, Başbakanların televizyonda mutad olarak yaptıkları Ulusa Sesleniş konuşmasının ismi de Davutoğlu’nun Başbakanlığı döneminde “Yeni Türkiye Yolunda” olarak değiştirilmiştir.

“Yeni Türkiye” ve “Eski Türkiye” ifadeleri başkanlık sistemi konulu yazılarda kullanıldıklarında, başkanlık sisteminin geniş bir vizyonun parçası ve AK Parti hükümetleri döneminde Türkiye’nin geçirdiği büyük değişimin devamı olduğunu belirtmek gibi fonksiyonlar icra eder. Bu ifadelerin başkanlık sistemini destekleyen yazılarda nasıl kullanıldığını gösteren bazı örnekler şu şekildedir.

“Eski Türkiye için mevcut statü yeterli gelmiş olabilir, ancak baştan başa coğrafyanın umudu olan Yeni Türkiye için başkanlık sistemi artık kaçınılmazdır.”²⁰

“Yeni Türkiye diyorsak, ileri demokrasi talep ediyorsak, bunun yolu yarı başkanlık bile değil başkanlık sisteminden geçmektedir.”²¹

16. “Yeni Türkiye Yolunda Daima Adalet Daima Kalkınma: 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi”, <http://www.akparti.org.tr/upload/documents/2015-secim-beyannamesi-20nisan.pdf> (Erişim tarihi 20 Haziran 2015).

17. “Başbakan Davutoğlu’nun Seçim Beyannamesi ve Aday Tanıtım Toplantısı Konuşmasının Tam Metni” <https://www.akparti.org.tr/site/haberler/basbakan-davutoglundun-secim-beyannamesi-ve-aday-tanitim-toplantisi-konusmas/73318#1> (Erişim tarihi 20 Haziran 2015).

18. “İşte AKP’nin ‘Yeni Türkiye Digital Ofisi: 200 Kişi, 24 Saat, Çift Vardiya’”, *Radikal*, 8 Mayıs 2015.

19. “Cumhurbaşkanı Erdoğan’a ‘Yeni Türkiye Marşı’ ile Karşılama”, *Hürriyet*, 11 Nisan 2015.

20. Ahmet Ay, “Başkanlık Sistemine Doğru”, *Milat*, 4 Şubat 2015.

21. Nazım Maviş, “Korkulan Başkanlık Sistemi Değil Halktır”, *Yeni Şafak*, 23 Haziran 2014.

“Türkiye usulü başkanlık sistemi, [...] Yeni Türkiye'nin bölgesel ve küresel misyonu ve vizyonuna önemli katkılar sağlayabilecektir.”²²

“Türkiye, Cumhurbaşkanını halkoyu ile seçerek, eski Türkiye'nin geçmişte kaldığı-
nın altını çizmiş ve yeni bir dönemin başladığının işaretini vermiştir. [...] Hülasa
güçlü, büyük ve yeni Türkiye'nin yolu başkanlık sisteminden geçiyor.”²³

“2023 hedeflerine ulaşmak isteyen Yeni Türkiye'de başkanlık sistemiyle birlikte bö-
yle bir kayıp yaşanmayacaktır.”²⁴

“sanki başkanlığa geçildiğinde diktatörlük olacakmış gibi bir algı var. Bu algıyı, eski
Türkiye'nin statükocu güçleri bilerek ve isteyerek pekiştirmeye çalışıyor. ... Bu sis-
tem, yeni Türkiye'nin gücüne her anlamda güç katar.”²⁵

“Davutoğlu da Erdoğan da yeni Türkiye'nin yeni bir sisteme ihtiyacı olduğunun
bilincinde.”²⁶

2. “MEVCUT PARLAMENTER SİSTEM”

“Mevcut Parlamenter” ifadesi “Yeni Türkiye” ve “Eski Türkiye” ifadelerinden sonra başkanlık sistemini destekleyen yazıları eleştiren yazılardan en çok ayıran ifadedir. Daha alt sıralardaki “Mevcut Sistem” ifadesi ile aynı argümanın parçasıdır. Bu ifadelerin metin içinde kullanımına baktığımızda ana temanın parlamenter sistem eleştirisi olduğunu, daha özeldense Türkiye'de uygulandığı şekliyle mevcut parlamenter sistemin eleştirisi olduğunu görebiliyoruz. Bu kalıp ifadeleri kullanan yazılar Türkiye'deki mevcut parlamenter sisteme istikrarsızlık yarattığı, asker vesayetine neden olduğu, otoriterleşme riskinin daha yüksek olduğu, kuvvetler ayrılığına izin vermediği, dünyadaki örneklerinden farklı şekilde uygulandığı gibi eleştiriler yöneltmektedirler.

“Kaldı ki otoriterleşme riski mevcut parlamenter sistemde daha yüksektir, çünkü mecliste çoğunluğu sağlayan bir partinin genel başkanı efektif olarak hem yürütmenin hem de yasamanın başıdır.”²⁷

“Mevcut parlamenter sistem sanıldığı gibi tanımına uygun bir biçimde zaten Türkiye'de uygulanmıyor.”²⁸

“Şayet Türkiye, vesayet sisteminin fabrika ayarlarına geri dönmek istemiyorsa, mevcut parlamenter rejimin dışında bir alternatifi düşünmek zorundadır.”²⁹

22. Bülent Orakoğlu, “Başkanlık Sistemine Neden Karşılar?”, *Yeni Şafak*, 9 Şubat 2015.

23. Mustafa Canbey, “Tek Çıkış Yolu: Başkanlık Sistemi”, *Milat*, 21 Ocak 2015.

24. Erdal Tanas Karagöl, “Başkanlık Sisteminde Ekonomi”, *Yeni Şafak*, 30 Mart 2015.

25. Mehmet Metiner, “Yeni Anayasa ve Başkanlık Sistemi”, *Star*, 28 Mart 2015.

26. Fahrettin Altun, “Erdoğan'ın Başkanlığı”, *Sabah*, 19 Ocak 2015.

27. Prof. Dr. Yunus Çengel, “Nasıl bir Başkanlık Sistemi?”, *Yeni Şafak*, 7 Nisan 2013.

28. Mehmet Metiner, “Yeni Anayasa ve Başkanlık Sistemi”, *Star*, 28 Mart 2015.

29. Doç. Dr. Ertan Aydın, “Vesayet Sisteminin Sonu: Yeni Anayasa ve Başkanlık Sistemi”, *Star*, 4 Nisan 2015.

“Mevcut parlamenter sistem çok iyi işler durumda olsaydı, ...”³⁰

“Bu tartışmanın önemli nedenlerinden biri; mevcut parlamenter sistemin kuvvetler ayrılığı ilkesini tam anlamıyla hayata geçirememesidir. [...] Burhan Kuzu'nun ifadeyle asıl diktatörlüğe yatkın sistem mevcut parlamenter sistemdir.”³¹

“mevcut parlamenter sistemdeki yerleşik bürokratik vesayeti”³²

“İstikrarsız ve hantal yapısıyla mevcut parlamenter sistem Türkiye'nin "etkin yönetim" ihtiyacına cevap verememektedir.”³³

“karşımdaki yorumcu sözü alarak, uzun uzun mevcut parlamenter sistemin bütün kepezeliklerini gözler önüne serer.”³⁴

“Türkiye için başkanlık modeli tartışmalarında mevcut siyasi sistemin uygulanmasında yaşanan problemlerin tam olarak tespitinin ardından, köklü bir çözümü ortaya koyacak bir çerçeve oluşturulmalıdır.”³⁵

3. “BAŞKANLIK SİSTEMİNE KARŞI ÇIKANLAR”

“Başkanlık Sistemine Karşı” ifadesi de başkanlık sistemi önerisini destekleyen yazılarda en çok kullanılan ifadeler listesinde en üst sıralarda yer almaktadır. İfadenin yazılardaki kullanımı incelendiğinde daha çok başkanlık sistemini eleştirenlere cevap verme amacıyla kullanıldığı anlaşılmaktadır. “Yeni Türkiye”-“Eski Türkiye” söyleminden ve “Mevcut Sistem” eleştirisinden sonra en fazla kullanılan ifadenin bu olması, getirilen eleştirilere cevap verme çabasının öneriye destek veren yazılarda oldukça önemi bir yer tuttuğunu göstermektedir. Bu cevap genellikle öneriye karşı çıkanların bunu demokrasi kaygısıyla değil parti menfaatleri için yaptıkları ve karşıtlıklarının düşmanlığa kadar giden bir aşırılıkla malul olduğu noktalarında yoğunlaşmaktadır. Yine üst sıralarda yer alan “Muhalefet Partileri” ifadesi de benzer amaçlarla kullanılmaktadır ve aynı söylemin bir parçası olduğu söylenebilir.

“‘Başkanlık Sistemi’ uzun süredir tartışılıyor... Ne var ki; özellikle ‘muhalefet partileri’ ve onların güdümündeki medya organları, bu konuyu tartışmaktan ‘özenle ve özellikle’ kaçınıyorlar!..”³⁶

“Muhalefetin başkanlık sistemine karşı çıkma sebebi elbette demokrasi değil”³⁷

30. Vedat Bilgin, “Başkanlık Sistemi Otoriterleşme Yolu Mudur?”, *Akşam*, 2 Şubat 2015.

31. Ufuk Coşkun, “Özgür, İstikrarlı ve Güçlü bir Türkiye için Başkanlık Sistemi”, *Milat*, 9 Şubat 2015.

32. Burhanettin Duran, “Başkanlık Sistemini Tartışmanın Anlamı”, *Sabah*, 6 Şubat 2015.

33. Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Gül, “12 Haziran 2011 Seçim Sonuçları ve ‘Başkanlık Sistemine’ Yönelik Bir Analiz”, *Dünya*, 13 Ağustos 2011.

34. Rasim Ozan Kütahyalı, “Başkanlık Sistemine Karşı Çıkanların Palavraları”, *Sabah*, 4 Şubat 2015.

35. Nebi Miş, “Başkanlık Modeli Tartışmalarına Nereden Başlamalıyız?”, *Sabah*, 25 Nisan 2015.

36. Hatem Ete, “Bir Kod İsim Olarak Başkanlık Sistemi”, *Zaman*, 24 Nisan 2010.

37. Kurtuluş Tayız, “Başkanlık Sistemi Demokrasi ve Muhalefet”, *Akşam*, 1 Şubat 2015.

“Üç partinin başkanlık sistemine karşı çıkmalarının bir tek nedeni var; AK Parti karşıtlığı...”³⁸

“CHP ve çevresi başkanlık sistemine karşı çıkıyor ve seçilemeyecekleri korkusu yaşıyor.”³⁹

“Bir grup sol-liberal isim, başkanlık sistemine karşı çıkan, daha doğrusu ‘savaş ilan eden’ bir bildiri yayımlamışlar.”⁴⁰

“Bugün ‘CHPMHP’ partisinin başını çektiği bir kesim tam da bu noktada başkanlık sistemine karşı çetin bir savaş açmış durumda.”⁴¹

“‘Diktatörlük’ söylemi üzerinden başkanlık sistemine karşı çıkanlar Türkiye’ye çok büyük kötülük yapıyorlar.”⁴²

“Bu açıdan, başkanlık sistemine karşı çıkanların aynı zamanda toplumsal temsiliyet gücü sınırlı ve demokratik siyaseti içselleştirememiş kesimler olması hiç de şartıcı değildir”⁴³

4. “CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİMİ”

“Cumhurbaşkanlığı Seçimi” ifadesi de başkanlık sistemine destek verenlerin en çok kullandıkları ifadelerden biridir. Bu ifadenin kullanım amaçlarına bakıldığında iki argümanın öne çıktığı görülmektedir: Birincisi, Cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesini getiren 2007 anayasa referandumu ve 2014’te ilk defa yapılan Cumhurbaşkanı seçimi ile birlikte yeni bir durum ortaya çıkmıştır, başkanlık sistemi bu yeni durumda bir ihtiyaç haline gelmiştir. İkincisi, 2014 Cumhurbaşkanı seçiminde aktif bir Cumhurbaşkanı olmayı vaat eden aday kazanmıştır, dolayısıyla başkanlık sistemi seçmenlerin çoğunluğu tarafından da onaylanmıştır. Aynı argüman “CHP ve MHP” kalıp ifadesini kullanarak bu iki partinin 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimindeki ortak adayından bahseden yazılarda da görülmektedir.

“Bugün sistem değişikliğinin neden kaçınılmaz olduğunu savunurken dile getirilen gerekçelerin başında, 2007 yılında gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı seçimi ile ilgili anayasa değişikliği geliyor.”⁴⁴

“Malum, o dönemde Yargıtay eski başkanlarından Sabih Kanadoğlu bir icat çıkarılmış, Cumhurbaşkanlığı seçimi için toplantı yeter sayısı 367’dir demişti.”⁴⁵

38. Mahmut Övür, “Başkanlık Sistemi Diktatörlük Mü Üretir?”, *Sabah*, 15 Mart 2015.

39. Mahmut Övür, “Sarıgül: Başkanlık Sisteminden Korkmuyorum”, *Sabah*, 13 Mayıs 2012.

40. Taha Özhan, “Başkanlık Sistemine Karşı Çıkmak!”, *Star*, 12 Mart 2015.

41. Ufuk Coşkun, “Özgür, İstikrarlı ve Güçlü bir Türkiye için Başkanlık Sistemi”, *Milat*, 9 Şubat 2015.

42. Mehmet Metiner, “Yeni Anayasa ve Başkanlık Sistemi”, *Star*, 28 Mart 2015.

43. Ali Aslan, “2015 Seçimleri ve Başkanlık”, *Sabah*, 18 Nisan 2015.

44. Bilal Çetin, “Başkanlık Sistemi Türkiye’yi ‘Tek Adam’lığa Mı Götürür?”, *Vatan*, 13 Kasım 2012.

45. Yusuf Ziya Cömert, “‘Ruhen’ Başkanlık Sistemine Geçtik”, *Yeni Şafak*, 21 Ocak 2015.

“10 Ağustos tarihinde ilk kez halkın doğrudan katıldığı Cumhurbaşkanlığı seçimi, Türkiye'nin başkanlık sistemini tartışması gerekliliğini gösterdi.”⁴⁶

“Son Cumhurbaşkanlığı seçimi aslında bizim “ilk” başkanlık seçimlerimizdir.”⁴⁷

“Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde sayın R. T. Erdoğan, Cumhurbaşkanlığı aday olarak yaptığı bütün mitinglerde ve televizyon konuşmalarında farklı bir Cumhurbaşkanı olacağını, “Koşan, terleyen Cumhurbaşkanı” olacağını açıkça belirtmiştir.”⁴⁸

“Bir diğer aday ise CHP ve MHP öncülüğünde, ‘çatı aday’ olarak gösterilen, paralelin falan da destek verdiği Ekmeleddin İhsanoğlu’ydu. [...] Millet, ‘suya sabuna dokunmayacağım’ diyen aday değil, ‘suya da sabuna da dokunacağım, icranın başında olacağım’ diyen, seçim kampanyasını buna bina eden aday seçti.”⁴⁹

“Cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesi ile de fiilen yarı-başkanlık haline gelen mevcut sistem bu haliyle ancak Erdoğan’ın liderliği ve güçlü AK Parti hükümetleri sayesinde etkin şekilde yürütülebilir. Bu yüzden başkanlık tartışması Erdoğan’ın şahsı bağlamında değil kurumsallaşma ve yeni anayasa düzleminde ele alınmalı.”⁵⁰

5. “AK PARTİ”-“AHMET DAVUTOĞLU”

“AK Parti” ve “Ahmet Davutoğlu” ifadeleri de öneriyi destekleyen yazılarda çok kullanılan, eleştiren yazılarda az kullanılan ve beraberce gruplandırılacak ifadelerdir. “AK Parti” kısaltmasının partinin muhaliflerince pek tercih edilmediği yukarıda belirtilmişti. Öneriyi karşı çıkanların çoğunun aynı zamanda AK Parti muhalifi de olduğu dikkate alındığında başkanlık sistemini eleştiren yazılarda “AK Parti” yerine daha çok “AKP” ifadesinin kullanılması ve destekleyen yazılarda “AK Parti” ifadesinin daha fazla kullanılması anlaşılır bir durumdur. Ancak, öneriyi eleştiren yazılarda “AK Parti” ve “Ahmet Davutoğlu” ifadelerinin fazla kullanılmamasının bir nedeni daha vardır. Aşağıda görüleceği üzere öneriyi eleştiren yazarlarda başkanlık sistemini Erdoğan’ın şahsı ile ilişkilendirme eğilimi mevcuttur, dolayısıyla bu yazarlar başkanlık sisteminden bahsederken genel olarak AK Parti’nin veya AK Parti’li diğer siyasetçilerin adını anmaktansa tartışmayı Erdoğan üzerinden yürütmeyi tercih etmektedirler. Başkanlık sistemini savunan yazılarda ise tam tersine bunun bir Erdoğan projesi değil, AK Parti’nin tamamı tarafından desteklenen bir öneri olduğunu vurgulama eğilimi vardır, dolayısıyla Erdoğan’ın yanı sıra AK Parti’nin ve partinin diğer liderlerinin adları da sıkça anılmaktadır. Davutoğ-

46. Erdal Tanas Karagöl, “Başkanlık Sisteminde Ekonomi”, *Yeni Şafak*, 30 Mart 2015.

47. Hacı Yakışıklı, “Başkanlık Sistemi’nde TC Yıkılır mı?”, *Yeni Akit*, 7 Şubat 2015.

48. İrfan Barut, “Siyaset Bilimi, Anayasa ve Reel Politik Açından Türkiye’de Başkanlık Sistemi”, *Star*, 30 Ocak 2015.

49. Yusuf Ziya Cömert, “‘Ruhen’ Başkanlık Sistemine Geçtik”, *Yeni Şafak*, 21 Ocak 2015.

50. Burhanettin Duran, “Başkanlık Sistemini Tartışmanın Anlamı”, *Sabah*, 6 Şubat 2015.

lu'nun adının geçtiği yazılarda, Erdoğan ile Davutoğlu arasında başkanlık sistemi konusunda bir görüş ayrılığı bulunmadığı sıkça vurgulanmaktadır.

“Cumhurbaşkanı Erdoğan’la Başbakan Davutoğlu’nun arasını açmaya çalışanların en çok dile getirdikleri iddialardan bir tanesi, Davutoğlu’nun başkanlık sistemine karşı çıkararak bu hususta Erdoğan’ın karşısına dikildiği iddiası.”⁵¹

“Bu cenah, üslubu ve bilgeliğiyle sadece Türkiye için değil bölgesi için tarihi sorumluluk üstlenen Başbakan Ahmet Davutoğlu’nun Sayın cumhurbaşkanı ile uyumunu “tek adamlık” olarak değerlendirebiliyor.”⁵²

“Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından Cumhurbaşkanlığı Sarayında yapılan Bakanlar Kurulu birçok ilkleri ve güzellikleri içinde barındırıyor. Öncelikle, Başbakan Ahmet Davutoğlu ile Cumhurbaşkanının arasını açmaya çalışan ve ‘bir sorun varmış gibi’ gösterenlere de önemli bir mesaj verildi.”⁵³

“Yeni Türkiye’nin inşa süreci, bu büyük değişimin mimarı olan liderimiz ve Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan’ın ve siyasetin bilge hocası genel başkanımız ve Başbakanımız Ahmet Davutoğlu’nun öncülüğünde tamamlanmış olacak...”⁵⁴

6. “ÇÖZÜM SÜRECİ”-“YEREL YÖNETİMLER”

“Çözüm Süreci” ve “Yerel Yönetimler” ifadeleri de başkanlık sistemini savunan yazılarda sıkça kullanılmaktadır. “Çözüm Süreci” ifadesinin kullanıldığı yazılarda başkanlık sisteminin güçlü liderlik ve istikrarın getirdiği uzun vadeli planlama sayesinde çözüm sürecini kolaylaştıracağı/hızlandıracağı ileri sürülmektedir. “Yerel Yönetimler” ifadesinin kullanıldığı yazılarda ise genellikle başkanlık sistemi değişikliği ile beraber yerel yönetimlerin de güçlendirilmesi önerisi yapılmaktadır.

“Belki de Başkanlık sistemi bu nedenle de gerekiyor. Güçlü halk desteğine sahip bir liderliğin, yakın siyasi kaygıları gözetmeksizin, etkili parlamento denetimi altında iddialı kararları uygulayabilmesi... Yani Başkanlık sistemine geçilmesi, Çözüm Süreci’nin başarısı için de ciddi bir seçenek olarak karşımızda duruyor.”⁵⁵

“Vesayet dönemlerinden, liderin üzerinde biriktirdiği gücü (iktidar yoğunlaşması) demokratik dönüşüm için kullanmasıyla çıkılır. Çözüm Süreci gibi aslında imkansız bir barış projesi de güçlü liderler ‘baldiran zehiri’ içmeye karar verince başarılı olur.”⁵⁶

51. “Başyazı-Erdoğan, Davutoğlu, Başkanlık Sistemi”, *Diriliş Postası*, 3 Nisan 2015.

52. Ahmet Ay, “Başkanlık Sistemine Doğru”, *Milat*, 4 Şubat 2015.

53. Mustafa Canbey, “Tek Çıkış Yolu: Başkanlık Sistemi”, *Milat*, 21 Ocak 2015.

54. Mehmet Metiner, “Yeni Anayasa ve Başkanlık Sistemi”, *Star*, 28 Mart 2015.

55. Okan Müderrisoğlu, “Başkanlık Sistemi ve Terörün Maliyeti”, *Sabah*, 21 Kasım 2013.

56. Markar Esayan, “Başkanlık Sistemi Hikayenin Mutlu Sonu”, *Yeni Şafak*, 18 Mart 2015.

“Başkanlık sisteminin bir ögesi olarak yerel yönetimler güçlendirilmeli, gerekirse iller birleştirilerek tüm ülkede sadece büyükşehir belediyelerinin olması sağlanmalıdır.”⁵⁷

“ve nihayet, sorunların yerelde çözülmesine odaklı güçlendirilmiş yerel yönetimler. Kanaatimce böyle bir Başkanlık Sistemi, darbeler, muhtıralar ve istikrarsızlıkla malûl Parlamenter sistemden de, iki-başlılıktan mustarip olması çok muhtemel Yarı Başkanlık sisteminden de daha tercihe değer bir sistem olacaktır.”⁵⁸

7. “SİYASAL SİSTEM”

Başkanlık sistemi önerisini destekleyen yazılarda sıkça kullanılan ve eleştiren yazılarda nispeten daha az kullanılan “Siyasal Sistem”, “Parlamenter Sistem”, “Yarı Başkanlık” ve “Halk Tarafından” ifadelerinin aynı argümanın parçaları oldukları söylenebilir. Bu ifadelerin kullanıldığı yazılar hükümet sistemleri hakkındaki akademik literatürden beslenen ve yer yer didaktik bir tarzda kaleme alınmış yazılardır. Bu ifadelerin öneriyi eleştiren yazılarda fazla kullanılmamasının nedeni, eleştirilerin -ileride görüleceği üzere- soyut olarak veya bir hükümet modeli olarak başkanlık sistemi üzerine değil, AK Parti'nin önerisi üzerine yoğunlaşmış olmasıdır. Başkanlık sistemini destekleyen yazılarda bu ifadelerin sıkça kullanılmasının ise iki farklı işlevinden söz edilebilir: Başkanlık sisteminin de parlamenter sistem ve yarı başkanlık sistemi gibi demokratik hükümet modellerinden biri olduğunu, diktatörlük anlamına gelmediğini vurgulamak ve tartışmayı AK Parti önerisindeki maddelerden ve seçim sistemi gibi diğer konulardan ziyade genel olarak hükümet modelleri üzerinden yürütmek.

“Kuvvetler ayrılığına dayalı sistemleri ise iktidarı paylaşırma biçimlerine göre üçe ayırmak mümkündür: 1) Parlamenter Sistem, 2) Yarı Başkanlık Sistemi, 3) Başkanlık Sistemi. Dünyada demokrasi ile yönetilen ülkelerde bugün uygulanan siyasal sistemler, yer yer aralarında bazı farklılıklar olsa da, işte bu sistemlerdir.”⁵⁹

“Genel anlamda sistemler, devletin üç temel gücü olan yasama, yürütme ve yargı arasındaki ilişkilere göre sınıflandırılır. Çoğulcu demokrasilerde bu ilişkilerden hareketle, farklı uygulamalar içerse de üç sistem geliştirilmiştir: Seçime dayalı ve temsil niteliği olan parlamentoya karşı sorumlu hükümetin bulunduğu parlamenter sistem, halk tarafından seçilen başkanın yürütme organını yönetmesi ve güçler ayrımı ilkesinin katı biçimde uygulandığı başkanlık sistemi ve Cumhurbaşkanının halk tarafından seçildiği parlamenter sistem olarak da tanımlanabilecek yarı başkanlık sistemi.”⁶⁰

“Vesayetçi bir akıl tarafından dizayn edilen bir siyasal sistem içinde yeni Türkiye kurumsallaşamaz.”⁶¹

57. Prof. Dr. Yunus Çengel, “Nasıl bir Başkanlık Sistemi”, *Yeni Şafak*, 7 Nisan 2013.

58. Prof. Dr. Mustafa Acar, “Başkanlık Sistemi Öcü Değildir”, *Star*, 4 Nisan 2015.

59. Prof. Dr. Mustafa Acar, “Başkanlık Sistemi Öcü Değildir”, *Star*, 4 Nisan 2015.

60. Adnan Boynukara, “Başkanlık Sistemi Tartışmaları”, *Sabah*, 25 Mayıs 2013.

61. Fahrettin Altun, “Başkanlık Sistemi Neden Gerekli”, *Sabah*, 5 Şubat 2015.

8. "HIZLI KARAR"- "SÖZ SAHİBİ ÜLKE"

"Söz Sahibi" ve "Hızlı Karar" ifadeleri de başkanlık sistemini destekleyen yazılarda sık kullanılan ifadelerdendir. Başkanlık sistemine geçilmesi durumunda kararların daha hızlı alınabileceği, bunun da Türkiye'yi daha güçlü, dünya üzerinde söz sahibi bir ülke yapacağı bu ifadeleri kullanan yazılarda en sık görülen argümandır.

"Başkanlık sistemi ile Türkiye yeni, demokratik ve gelişmiş bir toplumun temellerini atacak, bölgede söz sahibi olacak ve dünyada önemli bir aktör olma şansını yakalayacak."⁶²

"Söz sahibi olmak isteyen Türkiye, sistemini revize etmek zorunda!"⁶³

"Bu şer güçler, Yeni Türkiye'nin Ortadoğu'da ve dünyada söz sahibi olmasını engellemek için başkanlık sistemini, stratejik yatırımlarını hedef alarak, ekonomiye darbe vurmak en önemlisi de Ortadoğu'da KÜRT-TÜRK ittifakını bozmak amacıyla, 7 Şubat MİT krizinden başlayarak, Gezi kalkışması, 17-25 Aralık darbe girişimi, Kobani ve Cizre kalkışmalarını tezgahlamışlardı."⁶⁴

"Güçlü bir icraat, hızlı karar mekanizması, vesayet kurumlarına boyun eğmeyen muktedir siyaset adamlarına ihtiyacımız vardır. Başkanlık sistemi bu anlamda gücünü halktan alan seçilmiş bir Başkan, seçim kaygısı olmayan bir kabine, hızlı karar mekanizması ve ayak oyunlarına izin vermeyen bir kuvvetler ayrılığı ilkesiyle, parlamenter sisteme kıyasla daha sağlıklı bir sistem olarak görünmektedir."⁶⁵

"Türkiye gibi iddiası olan güçlü ve büyük ülkelere de Başkanlık sistemi önemli faydalar sağlayacaktır. Bugün dünyanın en önemli ülkesi olan ABD Başkanlık sistemi ile yönetilmektedir. Hızlı karar alan ve alınan kararları icra kabiliyetine sahip bir siyasal sistem, toplumsal dinamizm ile beraber dönüşümü de sağlayacaktır. Toplumsal değişimin motoru Başkanlık sistemidir."⁶⁶

BAŞKANLIK SİSTEMİNİ ELEŞTİREN YAZILARIN EN ÇOK KULLANDIĞI KALIP İFADELER

Başkanlık sistemini eleştiren yazılarda destekleyen yazılara kıyasla daha fazla söylem birliği olduğu söylenebilir. Bu yazılarda en fazla kullanılan ifadeler listesine bakıldığında öneriyi eleştirenlerin çoğunun başkanlık sistemi ile AK Parti'nin önerisi arasında bir ayrım yapmak, daha sonra da AK Parti'nin önerisinin başta ABD olmak üzere olumlu örneklerdeki uygulamalardan hangi yönleriyle ayrıldığını açıklamak şeklindeki genel bir stratejiyi benimsedikleri görülebilir. Bunun bir sonucu olarak tespit edilen ifadeler arasında çok miktarda geçişlilik ve örtüşme olsa da, bu genel söylemin parçalarını birbirinden ayırtırmak mümkündür.

62. Erdal Şafak, "Başkanlık Sistemine Dışarıdan Bakış", *Sabah*, 9 Şubat 2015.

63. Hacı Yakışıklı, "Başkanlık Sistemi'nde TC Yıkılır Mı?", *Yeni Akit*, 7 Şubat 2015.

64. Bülent Orakoğlu, "Nasıl bir Başkanlık Sistemi", *Yeni Şafak*, 2 Şubat 2015.

65. Prof. Dr. Mustafa Acar, "Başkanlık Sistemi Öcü Değildir", *Star*, 4 Nisan 2015.

66. Mustafa Canbey, "Tek Çıkış Yolu: Başkanlık Sistemi", *Milat*, 21 Ocak 2015.

1. “Yüksek Yargı”

Başkanlık sistemi önerisini eleştiren yazılarda en çok kullanılan ifadeler listesinin başında “Yüksek Yargı” ifadesi gelmektedir. Bu ifadenin kullanımına bakıldığında eleştiri konusu edilen hususun yüksek yargı üyelerinin Başkan veya Cumhurbaşkanı tarafından atanması olduğu görülmektedir.

“Üçüncü bir fark, AK Parti önerisinde başkana kamu görevlilerini, büyükelçileri ve bazı yüksek yargı mensuplarını atama yetkisi verilmiş olmasıdır. ABD’de başkanın bu yetkisi, Senato’nun onayı şartına bağlanarak dengelenmiştir.”⁶⁷

“ABD’de bile Yüksek Yargı mensupları ve bazı üst düzey atamaları Senatonun onayına tabi, Senato oyladıktan sonra atamalar yürürlüğe giriyor. AKP’nin taslağında böyle bir onaya ihtiyaç görülüyor.”⁶⁸

“Başkanlık Sistemi’nde ‘denetleme-dengeleme’ ağının (check and balances) düzgün işlemesi için olmazsa olmaz şartlar da şunlardır: [...] e) Başkan’ın atayacağı yüksek yargı mensupları ve büyükelçilerin Parlamento tarafından da onaylanması.”⁶⁹

2. “Türk Milleti”

Başkanlık sistemini eleştiren yazılarda en çok kullanılan ifadeler listesinin ikinci sırasında yer alan “Türk Milleti” ifadesi, daha çok başkanlık sisteminin federal yönetim biçimini de getireceği, bunun da ülkenin bölünmesine yol açacağı eleştirisi bağlamında kullanılmaktadır:

“Başkanlık sistemine geçişin en önemli nedeni, federatif bir düzenin hâkimiyetini temindir. Federatif yapı, bir ve bölünmez olduğu vurgulanan Türk milletinin bölgelere ayrılması demektir.”⁷⁰

“Aslında başkanlık sistemi ve eyaletlere geçiş Türkiye’ye makas değiştirmekle ilgilidir. Yeni anayasa ile Yeni Türkiye’ye varmada etnik ırkçılık, Türk milleti dışında yapay milletler uydurma ve Osmanlı merakı kullanılarak Türk Milletinin reddi ile özgürlükçü ve demokratik olunacağı ileri sürülüyor. Meclise bütün farklılıkların ve ayrımcılığın yansması, milli kimliksiz bir kalabalık haline dönüşmek hedefleniyor. Kısaca Türk Milleti’nin altına dinamit konuyor.”⁷¹

“AKP ‘Yeni Anayasa Taslak Metni’ni Meclis Başkanlığı’na verdi. Bugüne kadar “Türk Milleti” kavramını anayasadan çıkartmak için elinden geleni yapan AKP’nin, bundan vazgeçtiği ve “Türk Milleti” ifadesini ısrarla kullandığı dikkati çekti.”⁷²

67. Prof. Dr. Ergun Özbudun, “Türk Usulüne Göre Başkanlık Sistemi”, *Milliyet*, 15 Aralık 2012.

68. Prof. Dr. Ahmet Özer, “Başkanlık Sistemi ve Türkiye Gerçeği”, *Milliyet*, 4 Eylül 2013.

69. Cüneyt Ülsever, “Başkanlık Sistemi: Demokrasinin Olmazsa Olmazları”, *Yurt*, 10 Şubat 2015.

70. Sinem Baş, “Başkanlık Sistemi”, *Yeni Mesaj*, 17 Kasım 2012.

71. Mustafa Erkal, “Başkanlık Sistemi Tuzağı”, *Yeniçağ*, 8 Şubat 2015.

72. Rahmi Turan, “Atatürk Alerjisi ve Başkanlık Sistemi!”, *Sözcü*, 7 Nisan 2013.

3. “Kuvvetler Ayrılığı”

“Yasama ve Yürütme”, “Kuvvetler Ayrılığı” ve “Yasama Organı” ifadeleri başkanlık sistemini eleştiren yazılarda çok kullanılan ifadelerdir ve ortak vurguları kuvvetler ayrılığı üzerinedir. Bu yazıların çoğunda AK Parti önerisinin kuvvetler ayrılığı doğurmayacağı, tam aksine bütün gücün tek elde toplanmasına neden olacağı eleştirisi yapılırken, bir kısmında ise başkanlık sistemindeki keskin kuvvetler ayrılığının yasama ile yürütme organları arasında çatışmalara neden olacağı eleştirisi dile getirilmektedir.

“Etkili bir kuvvetler ayrılığı yerine iktidarın tek elde aşırı yoğunlaşmasıyla veya istikrarlı yürütme yerine bugüne kadar yaşamadığımız kadar ağır siyasi krizlerle karşılaşabiliriz.”⁷³

“Sistem öneride savunulanan (ve başkanlık sistemi mantığının) tam aksine yasama ve yürütme güçlerinin dolaylı da olsa tek elde toplanmasıyla sonuçlanabilecektir.”⁷⁴

“Başkana yasama organını feshetme yetkisinin verilmesi, kuşkusuz, sert kuvvetler ayrılığına dayanan başkanlık sisteminin özünden radikal bir sapmadır.”⁷⁵

“Sayın Erdoğan’ın istediği türden, kuvvetler ayrılığının her biçimde ortadan kaldırıldığı ve tüm iktidarın tek bir kişinin elinde toplanarak mutlaklaştığı bir başkanlık sistemi, ne barışın ne de çözümün doğal bir parçası ya da ön koşulu olabilir.”⁷⁶

“Yargıyı Yürütmenin uzantısı hâline getirmek isteyenlerin, Başkanlık Sistemi’ni, “Kuvvetler ayrılığı ilkesi daha etkin işleyecek” diye savunmaları ne kadar inandırıcıdır?”⁷⁷

“bu konuşmaların hepsi de getirilmek istenen ve aslında getirilmesine çoktan karar verilmiş olan ‘başkanlık sistemi’ ile beraber ‘kuvvetler ayrılığı’ yerine de ‘kuvvetler birliği’ni getirme isteğiyle yapılıyor”⁷⁸

“‘Yeni Anayasa’ hazırlık komisyonuna AKP’nin önerisi olarak getirilen ‘Başkanlık Sistemi’ önerisi zayıflatılmış bir yargı ve yasamaya karşı olağanüstü güçlendirilmiş bir başkan (yürütme) önerisiyle gerçekte kuvvetler ayrılığı ortadan kaldırılmaktadır.”⁷⁹

“Başkanlık sisteminin uygulandığı bir atmosferde, yasama ve yürütme erkleri arasında karşılıklı ahenk ve işbirliği sağlanamazsa sistemin tıkanması, devlet idaresinin sekteye uğraması tehlikesi vardır.”⁸⁰

73. Haluk Özdalga, “Başkanlık Sistemi Bize Uygun Mu?”, *Zaman*, 20 Mayıs 2013.

74. Levent Köker, “Nasıl ve Ne için Başkanlık Sistemi?”, *Zaman*, 15 Kasım 2012.

75. Prof. Dr. Ergun Özbudun, “Türk Usulüne göre Başkanlık Sistemi”, *Milliyet*, 15 Aralık 2012.

76. Kadri Gürsel, “Başkanlık Sisteminin Barışla Alakası Yok”, *Milliyet*, 28 Şubat 2013.

77. Yüksel Taşkın, “Başkanlık Sistemine Hayır!”, *Taraf*, 26 Nisan 2014.

78. Ruhut Mengi, “‘Başkanlık Sistemi’ni Referanduma Sunma Yanlışı!”, *Vatan*, 30 Aralık 2012.

79. İhsan Çaralan, “Kuvvetler Ayrılığından Başkanlık Sistemi Dayatması”, *Evensel*, 23 Aralık 2012.

80. “Tek Eksiğimiz Başkanlık Sistemi”, *Milli Gazete*, 23 Nisan 2010.

“Kuvvetler ayrılığı açısından yapılan eleştiri ise, başkan ve yasama meclisinin iki paralel yapı şeklinde çalıştığı, bu durumun istenmeyen siyasi çıkmazlara ve başkan ve yasama meclisinin birbirlerini suçlamalarına sebep olacağıdır.”⁸¹

“başkanlık sistemi misal Ekvador’da, yürütme ve yasama meclisi arasında şiddetli çatışmalara sebep olmuş, bir başkan yasama meclisine göz yaşartıcı bomba atmış, diğer bir başkan ise yürütme tarafından kaçırılarak talepleri yerine getirmeye zorlanmıştı.”⁸²

4. “Latin Amerika”-“ABD Dışında”

“Latin Amerika” ve “ABD Dışında” ifadeleri de başkanlık sistemi önerisini eleştiren yazılarda sık kullanılan ifadelerdendir. Bu ifadelerin iki farklı argümanda kullanıldığını görüyoruz. Birincisi, Başkanlık sistemi sadece ABD’de başarılı olmuştur, başta Latin Amerika olmak üzere diğer örneklerin çoğunda diktatörlüğe evrilmiştir. İkincisi ise, AK Parti’nin önerisi iyi örnek olan ABD modeline değil, kötü örnek olan Latin Amerika modeline benzemektedir.

“Başkanlık sisteminin ABD dışında hiçbir ülkede başarılı olamadığı deneylerle sabit.”⁸³

“ABD dışında, uygulandığı pek çok ülkede, başkanlık sistemi hep krizlere neden olmuş.”⁸⁴

“Başkanlık sisteminin ABD dışında gerçek anlamda uygulandığı demokratik bir rejim de yoktur.”⁸⁵

“ABD’deki başkanlık sistemini taklit eden Latin Amerika ülkelerinde sistem başarılı olmamıştır.”⁸⁶

“Latin Amerika ülkelerinde bu sistemin, geçmişte faşist diktatörlüklere yol açtığı genel olarak kabul gören bir görüştür.”⁸⁷

“Başkanlık sistemi, ABD ve birkaç örnek dışında, demokratik bir siyasal sistemi taşıyamamaktadır. Başkanlık sistemi denemelerinin çoğu (özellikle Latin Amerika ülkelerinde) diktatörlüklere ve askeri rejimlere dönüşmüştür.”⁸⁸

“Başkanlık sisteminin Latin Amerika’da birbiri ardına diktatörler yarattığına yakın tarihte tanık olduk.”⁸⁹

81. Ümit Kardeş, “Başkanlık Sistemi Zaruri Mi”, *Taraf*, 7 Şubat 2015.

82. Nihal Bengisu Karaca, “Başkanlık Sistemi Türkiye’ye Uyar Mı?”, *Habertürk*, 13 Mayıs 2012.

83. Celalettin Can, “Türk Tipi Başkanlık Sistemi”, *Özgür Gündem*, 2 Mart 2013.

84. Orhan Kemal Cengiz, “Başkanlık Sistemi Neyi Temsil Ediyor?”, *Radikal*, 21 Nisan 2014.

85. Birol Ertan, “Başkanlık Sistemi ve Türkiye”, *Radikal*, 11 Eylül 2010.

86. Ümit Özdağ, “Atatürk, İnönü, Bayar ve Başkanlık Sistemi”, *Yeniçağ*, 17 Mayıs 2012.

87. Celalettin Can, “Türk Tipi Başkanlık Sistemi”, *Özgür Gündem*, 2 Mart 2013.

88. Birol Ertan, “Başkanlık Sistemi ve Türkiye”, *Radikal*, 11 Eylül 2010.

89. Candaş Tolga Işık, “Başkanlık Sistemi”, *Posta*, 20 Nisan 2010.

“Başkanlık sistemi, Amerika’da başarıyla yürüyor ama, Güney Amerika’da uzun yıllar otoriter sistemlerin ve askeri darbelerin zeminini oluşturdu.”⁹⁰

“Bu tür yetkilerin benzerlerine ancak sınırlı sayıda Latin Amerika ülkesinde rastlanıyor.”⁹¹

“Mesela ABD başkanlarına, Kongre’yi anlamsız ve fonksiyonsuz kılacak kararname çıkarma yetkisi verilmemiştir. Bunun tek istinası ise Latin Amerika ülkelerindeki yönetim modelleridir.”⁹²

“İkinci büyük problem ise başkana verilen Meclis’i fesih yetkisi... Bu yetki sistemin en iyi uygulandığı ABD’de yok; sistemin kötü uygulamasına örnek olarak gösterilen bazı Latin Amerika ülkelerinde ise var...”⁹³

“Eğer başkanlık sistemine geçerse sonucun ABD’ye değil, bize çok benzeyen Latin Amerika ülkelerindeki başarısız uygulamalara benzeyeceği şu anda çok sayıda hukukçu ve siyasetçi tarafından ifade ediliyor.”⁹⁴

“Reis, ABD tipi başkanlık sistemi istemiyor. Fransa tipi başkanlık sistemi istemiyor. İsteddiği başkanlık sistemi en fazla Latin Amerika tipi başkanlık sistemine yakın.”⁹⁵

5. “ABD’deki Başkanlık”

Başkanlık sistemi önerisine karşı çıkan yazılarda çok kullanılan ifadelerden biri de “-deki Başkanlık” ifadesidir. İfadenin yazılardaki kullanımı incelendiğinde daha çok ABD’deki başkanlık sisteminden bahsedildiği görülmektedir. ABD’deki parlamentonun alt kanadı olan “Temsilciler Meclisi” ifadesi, “ABD” başlığı altında birleştirilen “Amerika Birleşik Devletleri”, “ABD Başkanı” ve “ABD Başkanlık” ifadeleri ve “Kendine Özgü” ifadesi de aynı temaya dahildir. Bu ifadelerin kullanıldığı yazılarda ABD’nin başkanlık sisteminin en başarılı örneği olduğu, ancak bu durumun başkanlık sisteminden ziyade ABD’nin kendine özgü şartlarından kaynaklandığı, dolayısıyla çift kamaralı parlamento yapısı, dar bölge seçim sistemi, federal yönetim şekli, parti içi demokrasi gibi unsurlar olmadan başkanlık sistemine geçilmesinin Türkiye’de ABD’deki sonucu doğurmayacağı argümanı en fazla öne çıkan argümandır. Bunun yanı sıra AK Parti’nin önerisinin ABD’deki başkanlık sisteminden çok farklı olduğu da bu yazılarda görülen bir diğer argümandır.

“Başkanlık sisteminin tek başarılı uygulaması ABD’de görülüyor. Bu, ABD’nin kendine özgü koşullarından kaynaklanıyor.”⁹⁶

90. Nazlı Ilıcak, “Türkiye’de Başkanlık Sistemi Mi?”, *Sabah*, 20 Nisan 2010.

91. Sedat Ergin, “Başkanlık Sisteminde Osmanlı Geleneğinden Yararlanmak”, *Hürriyet*, 10 Mayıs 2013.

92. Orhan Karataş, “Başkanlık Sistemi İsrarının Sebebi”, *Ortaoğu*, 5 Aralık 2012.

93. Gülay Göktürk, “Nasıl bir Başkanlık Sistemi (2)”, *Akşam*, 12 Şubat 2015.

94. Gülay Göktürk, “Başkanlık Sistemi Savuşturulan Tehlike”, *Bugün*, 28 Ocak 2011.

95. Nuh Gönültaş, ““Türk Tipi Başkanlık Sistemi” Diye bir Sistem Yok!”, *Bugün*, 1 Mart 2015.

96. Rıza Türmen, “Başkanlık Sistemi Türkiye’ye Uygun Mu?”, *Milliyet*, 30 Nisan 2010.

“ABD başkanlık sistemi, dünyada uygulanagelen ‘mükemmel’ bir tip olarak vasıflandırılmakta ve bu mükemmelliği, politik kültürü başta olmak üzere, o kültür sayesinde işleyen parti sistemi, seçim sistemi... gibi diğer birçok faktöre bağlanmaktadır.”⁹⁷

“Amerikan başkanlık sistemi, irili ufaklı federe devletlerden kurulu bir Senato’dan Temsilciler Meclisi’ne, yerel parlamentolara, işçi hareketinden sivil toplum örgütlerine kadar etkin bir kamuoyu ve nispeten bağımsız olan mahkemeler tarafından kuşatılan, aşırılıkları -her zaman olmasa da- bir şekilde dengelenebilen bir sistem.”⁹⁸

“Örnek gösterdikleri ABD başkanlık sistemi ile Erdoğan’ın önerisi tamamen ilgisiz.”⁹⁹

“ABD’de ya da başka bir yerde başkan meclisi fesh edemez. AKP’nin yaptığı tas-lakta edebilir.”¹⁰⁰

“Teklife göre, Türkiye’de halkın seçtiği Başkan, ABD Başkanı’ndan da daha güçlü konuma gelecek. Bunu söylememin sebebi, ABD’de sıkı bir parti disiplininin bulunmaması, ön seçimin geçerli olması, ayrıca dengeleyici bir federal yapının mevcudiyeti.”¹⁰¹

6. “Erdoğan’ın Başkanlık Sevdası”

Yukarıda başkanlık sistemine karşı çıkan yazarların bunu Erdoğan’ın şahsı ile ilişkilendirdiğini, konuyla ilgili yazılarında “AK Parti” ifadesini ve Erdoğan dışındaki AK Parti liderlerinin isimlerini fazla kullanmadıklarını belirtmiştik. Başkanlık sistemini eleştiren yazılarda çok kullanılan ifadeler listesinde üst sıralarda yer alan “-ın Başkanlık” ifadesi incelendiğinde bu tavır daha açık bir biçimde gözlenebilmektedir. Başkanlık sistemini AK Parti’nin bir önerisi olmaktan ziyade Erdoğan’ın kişisel isteği olarak tasvir eden bu yazılarda genellikle Erdoğan’ın tek adamlık arzusu içinde olduğu ileri sürülmekte, bu konuda AK Parti içinde bile yalnız kaldığı ima edilmektedir.

“Başbakan’ın başkanlık sevdası, yazım aşamasına gelmiş yeni anayasa etrafında yapılması gereken esas tartışmayı saptırma potansiyeli taşıyor.”¹⁰²

“Başbakan Erdoğan’ın başkanlık sisteminden yana olduğunu bilmeyen yok. Erdoğan’ın gönlünde başkan olmak yatıyor.”¹⁰³

““Milli şef özentileri olmasın diye... kimse millete efendilik taslamasın diye başkanlık sistemi istiyoruz.” “Erdoğan’ın başkanlık sistemini neden istediğine ilişkin gerekçe-

97. Ali Yaşar Sarıbay, “Başkanlık Sistemi ve Bazı Yanlış Varsayımlar”, *Zaman*, 10 Mayıs 2010.

98. Celalettin Can, “Türk Tipi Başkanlık Sistemi”, *Özgür Gündem*, 2 Mart 2013.

99. “Başkanlık Sistemi, Konferanslar Dizisiyle Halkımıza İyi Anlatılmalı”, *Türkiye*, 3 Haziran 2013.

100. Prof. Dr. Ahmet Özer, “Başkanlık Sistemi ve Türkiye Gerçeği”, *Milliyet*, 4 Eylül 2013.

101. Nazlı Ilıcak, “Başkanlık Sistemi ve AK Parti”, *Sabah*, 24 Kasım 2012.

102. Cengiz Aktar, “Bu Başkanlık Sistemi Türkiye’yi Diktatörlüğe Götürür”, *Vatan*, 18 Mayıs 2012.

103. Ahmet Yaşaroğlu, “Başkanlık Sistemi Tartışmaları”, *Evensel*, 17 Mayıs 2012.

rinden bazıları bunlar. Bu sözler aslında milli şefte, efendi de ancak ben olurum, başkanlık istemi işte bunlar için gereklidir demenin Erdoğancası oluyor.”¹⁰⁴

“Başbakan Erdoğan’ın başkanlık sistemine sempati duyduğunu zaten biliyorduk.”¹⁰⁵

“Erdoğan’ın başkanlık sistemi talebi Türkiye’ye uygun bir sistem arayışından kaynaklanmıyor. Kendine ‘astığı astık, kestiği kestik’ ve ‘asla hesap vermeyeceği’ bir sistem kuruyor ve bunu ‘başkanlık’ ambalajına sarıp sarmalıyor.”¹⁰⁶

7. “Türk Tipi”

Başkanlık sistemi önerisine karşı çıkan yazılarda en çok kullanılan ifadelerden biri de “Türk Tipi” ifadesidir. AK Parti tarafından öneriyi savunmak için de kullanılan bu tanımlama öneriyi karşı çıkanların bir kısmı tarafından alayla karşılanmış, “ne idüğü belirsiz”, “garabet”, “padişahlık sistemi”, “sultanlık” gibi ifadeler eşliğinde ağır eleştirilere konu edilmiştir.

“Topluma vaat edilen içeriği bilinmeyen ancak, dünyada eşi benzeri olmayan Türk tipi, şimdilik ne idüğü belirsiz bir anayasa taslağı...”¹⁰⁷

“Tayyip Erdoğan’ın ‘Olur olur, bal gibi olur’ dediği ‘Türk tipi başkanlık sistemi’ diye bir sistem bugün yeryüzünde yok. Geçmişte bu milletin hangi sistemlerle yönetildiği dikkate alınınca ‘Türk tipi başkanlık sistemi’ denilen sistemin bir tür sultanlık, padişahlık ya da tek parti düzeni olduğu rahatlıkla düşünülebilir.”¹⁰⁸

“Başkan’a, ABD’de de olmayan yetkiler verip denetlenmesi olanağını da büyük ölçüde ortadan kaldıran ve ‘Türk usulü’ diye adlandırılan ‘kendine özgü’ bir başkanlık sistemi... Veya bazılarının deyimiyle yeni bir ‘padişahlık sistemi’...”¹⁰⁹

“Anlaşılan, ‘Türk tipi ballı bir başkanlık sistemi’ hedefliyor!”¹¹⁰

“Yükselen itiraz seslerine Türk tipi bir başkanlık modeli diyenler, olanı, en iyiyi ve halen uygulananı bir kenara bırakarak yeni bir sistem istiyor, anlamak mümkün değil?”¹¹¹

“Bir şey ya evrensel anlam ve boyutlarıyla vardır veya yoktur. Bu bağlamda ‘Türk tipi başkanlık sistemi’ gibi önerilere mesafeli yaklaşmak gerekiyor.”¹¹²

“Öteden beri ne zaman ‘Türk usulü’ ya da ‘Türkiye’nin özel şartlarına uygun’ sözlerini duysam huzursuzluk hissederim; çünkü murad edilenin, hiçbir bilinen sisteme

104. Ahmet Yaşaroğlu, “Başkanlık Sistemi ve Seçimler”, *Evensel*, 13 Şubat 2015.

105. Gülay Göktürk, “Başkanlık Sistemi Savuşturulan Tehlike”, *Bugün*, 28 Ocak 2011.

106. Adem Yavuz Arslan, “Erdoğan’ın Aradığı ‘Başkanlık Sistemi’ Değil”, *Bugün*, 2 Şubat 2015.

107. Nuri Nencan, “Başkanlık Sistemi Mi!”, *Habertürk*, 9 Şubat 2015.

108. Nuh Gönültaş, “‘Türk Tipi Başkanlık Sistemi’ Diye bir Sistem Yok!”, *Bugün*, 1 Mart 2015.

109. Altan Öymen, “‘Başkanlık Sistemi’nin Yol Açtığı Tehlike”, *Radikal*, 3 Nisan 2013.

110. Rahmi Turan, “‘Türk Tipi ‘Ballı’ bir Başkanlık Sistemi!”, *Sözcü*, 1 Mart 2015.

111. Sinem Baş, “Başkanlık Sistemi”, *Yeni Mesaj*, 17 Kasım 2012.

112. Mehmet Merdan Hekimoğlu, “Başkanlık Sistemini Yanlış Tartışıyoruz”, *Radikal*, 19 Nisan 2013.

benzemeyen, evrensel standartlardan uzak, kendimize özgü bir garabet olması ihtimali çok büyüktür.”¹¹³

8. “Abdullah Gül”

Başkanlık sistemi önerisini eleştiren yazılarda çok kullanılan ve destekleyen yazılarda az kullanılan ifadelerden biri de “Abdullah Gül” ismidir. Öneriye karşı çıkan yazarlar Gül’ün kuvvetler ayrılığı ve Türk tipi başkanlık sistemi konusundaki sözlerine –bu konuda Erdoğan’la aralarında görüş ayrılığı olduğunu vurgulamak amacıyla– yazılarında sıkça yer verirken, öneriye destek veren yazılarda Abdullah Gül’ün ismi çok az geçmektedir.

“Başkanlık sisteminin Türkiye’ye hiç mi hiç uygun olmadığına ve zarar vereceğine” inananlar yalnızca muhalefet partileri değil. Biraz olsun bu sistem konusunda bilgisi olan, ‘ABD dışındaki tüm uygulamaların baskı rejimleriyle sonuçlandığını’ bilen herkes karşı... Cumhurbaşkanı Gül dahil...”¹¹⁴

“Önce Cumhurbaşkanı Gül’ün başkanlık sistemine ilişkin çekinceleri olduğunu ifade etmesi, ardından da Meclis Başkanı Şahin ve Bülent Arınç’ın aynı doğrultuda açıklamalar yapması, tehlikenin AK Parti içinde önemli figürler tarafından da görüldüğünü ve daha resmi parti politikası haline gelmeden önünün kesilmeye çalışıldığını ortaya koyuyordu ve doğrusu bu gelişme son derece rahatlatıcıydı.”¹¹⁵

“Bir zamanlar kader birliği ettiği ve ‘Kardeşim’ dediği Abdullah Gül’e bile çatıyor. Gül ‘Türk Tipi Başkanlık Sistemi olmaması gerekir’ diye kendi görüşünü açıklamıştı.”¹¹⁶

9. “Tek Adam”

“Tek Adam” ifadesi de başkanlık sistemini eleştiren yazılarda çok kullanılan ifadelerden biridir. Bu ifadenin kullanım amaçlarına baktığımızda iki farklı argüman öne çıkmaktadır. Bunlardan birincisi yukarıda da değinilen Erdoğan’ın tek adamlık, diktatörlük arzusu içinde olduğu argümanıdır. İkinci argüman ise doğrudan tek adamlık niyeti atfetmemekte, ancak Türkiye’deki siyasi kültürün tek adamlığa meyilli olması nedeniyle başkanlık sisteminin sakıncalı olduğunu ileri sürmektedir.

“Başkanlık Sistemi” değil “Tek Adam yönetimi”...”¹¹⁷

“Bu kadar güçlü bir tek parti iktidarı varken, başkanlık sistemini tartışıyor olmamız, ülkenin ihtiyaçlarından çok, bir ‘tek adam’ rejiminin kurumsallaştırılması ihtiyacından kaynaklanıyor.”¹¹⁸

113. Prof. Dr. Ergun Özbudun, “Türk Usulüne Göre Başkanlık Sistemi”, *Milliyet*, 15 Aralık 2012.

114. Ruhut Mengi, “Gül ‘Başkanlık Sisteminin Zararlarını’ Açıklamalı!”, *Vatan*, 9 Şubat 2013.

115. Gülay Göktürk, “Başkanlık Sistemi Savuşturulan Tehlike”, *Bugün*, 28 Ocak 2011.

116. Turan, “Türk tipi ‘Ballı’ bir Başkanlık Sistemi!”, *Sözcü*, 1 Mart 2015.

117. Cengiz Çandar, “‘Başkanlık Sistemi’ Değil ‘Tek Adam Yönetimi’”, *Hürriyet*, 31 Ocak 2015.

118. Orhan Kemal Cengiz, “Başkanlık Sistemi Neyi Temsil Ediyor?”, *Radikal*, 21 Nisan 2014.

“Erdoğan şimdi bir adım daha ileri atıp başkanlık sistemini için tartışma başlattı. Çünkü kendisini liyakatli bir aday olarak gören Erdoğan, Çankaya’da tek adam olarak oturmak istiyor.”¹¹⁹

“Gelecekteki bu anayasanın ise, tek adam etrafında örülmüş bir diktatörlük sisteminin hukuksal kılıfını oluşturduğunu artık çok iyi biliyoruz.”¹²⁰

“Tek adam yönetimine geçişin yolları döşenmektedir.”¹²¹

“Erdoğan sorumsuz, sınırsız yetkili; kontrol ve denge mekanizmalarının olmadığı (siyaset bilimindeki karşılığı ile tek adam yönetimi-parti devleti) bir sistemi arzuluyor.”¹²²

“Osmanlı ve Türkiye tek adam idaresinden çok çekti. Doğu’nun makus talihi bu tip ceberut rejimlerle boğuşmak iken Türkiye 1946’dan bu yana çoğulcu bir sistemi hasbel kader yaşatmaya çalışıyor.”¹²³

“Türkiye 700 yıllık bir imparatorlukta padişahın mutlak otoritesini yaşamış bir toplum. Mutlakiyeti cumhuriyetle aşmaya başlamış bir toplumuz. Osmanlı kültürü hâlâ siyasi kültürümüzün bir parçası. Şimdi potansiyel olarak diktatörlüğe yatkın bir rejimi alıp, bizim gibi demokratikleşmeyi henüz olgunlaştıramamış bir ülkeye adapte ettiğiniz zaman, ‘tek-adam’lık ciddi bir risk olur. O nedenle, kendi elinizle bir diktatör seçer hale gelirsiniz.”¹²⁴

“Parti içi demokrasinin zayıflığı ve tek adam kültürü, başkanlık sistemine geçilmesi durumunda Türkiye’yi otoriter bir yönetime götürür.”¹²⁵

“Evde ‘baba’, okulda ‘hoca’, askerde ‘komutan’, işte ‘amir’, devlette yine ‘baba’; hayatımızı tanzim ederken en önemli referans kaynaklarımızdır. Otorite ile ilişkimiz o safhadadır ki, dünyada aydınlar otorite ile kavgayı şiar edinirken bizde ‘enteller’ otoriteye biat kavgasına girerler. Bunun içindir ki, otoriteyi daha da keskinleştirecek, ona her türlü meşruiyeti sağlayacak ‘başkanlık sistemi’ başa kim gelirse gelsin, bizi diktatoryal bir rejime sürüklemekten başka bir işe yaramaz. [...] Bize gerekli olan, ‘otorite’nin ‘tek adam sultası’nı bir nebze azaltacak tedbirler almaktır.”¹²⁶

10. “Başkanlık Sistemi Adı Altında”

Başkanlık sistemini eleştiren yazılarda sık kullanılan ifadelerden biri de “Adı Altında” ifadesidir. Bu ifadenin yazılarda kullanımı incelendiğinde başkanlık sis-

119. Şaban İba, “Başkanlık Sistemi Sahici bir Tartışma Mı?”, *Özgür Gündem*, 23 Mayıs 2012.

120. Ahmet Yaşaroğlu, “Başkanlık Sistemi ve Seçimler”, *Evensel*, 13 Şubat 2015.

121. Dr. Ahmet H. Kepekçi, “Başkanlık Sistemi - ODTÜ - Anket”, *Yeni Mesaj*, 29 Aralık 2012.

122. Adem Yavuz Arslan, “Erdoğan’ın Aradığı ‘Başkanlık Sistemi’ Değil”, *Bugün*, 2 Şubat 2015.

123. Cengiz Aktar, “Başkanlık Sistemi: Mutlak İktidar”, *Vatan*, 23 Nisan 2010.

124. Candaş Tolga Işık, “Başkanlık Sistemi”, *Posta*, 20 Nisan 2010.

125. Nazlı Ilıcak, “Halk, Başkanlık Sistemine Karşı”, *Sabah*, 20 Temmuz 2013.

126. Cüneyt Ülsever, “Neden Başkanlık Sistemine Karşıyım (2)?”, *Yurt*, 22 Mayıs 2012.

teminin arkasında başka niyetlerin olduğu, başkanlık sistemi önerisinin bu gizli hedefleri gözlerden kaçırmak için üretilmiş bir kılıf olduğu argümanı öne çıkmaktadır. Söz konusu gizli hedef bazen diktatörlük, bazen Türkiye’yi bölmek, bazen de rejim değişikliği olarak ifade edilmektedir.

“AKP’nin başkanlık sisteminden maksadı demokrasi veya yönetimde etkinlik ve verimlilik değildir. Buradaki gizli niyet ve amaç yönetim modeli adı altında rejim değişikliğidir. Başbakan Erdoğan, meşruti monarşinin tekrar kurulmasını ve kendisini de seçilmiş sultan olmasını beklemekte ve bunun için gayret göstermektedir.”¹²⁷

“Türkiye başkanlık sistemi adı altında diktatörlüğe doğru adım atıyor.”¹²⁸

“Tartışmaların içeriği kısaca şudur: Türkiye’ye başkanlık sistemi adı altında mı bölsek daha gürültüsüz bölünür yoksa yeni anayasa çalışmaları ile mi?”¹²⁹

EN ÇOK KULLANILAN ARGÜMANLARIN KAYNAKLARI

Tablo 6’da en çok kullanılan kalıp ifadelerin “Tartışmada Kullanılabilecek Argümanlar” bölümünde tespit edilen argümanlarla ilişkisi gösterilmektedir. Bu tabloya baktığımızda iki tarafın kullandıkları argümanların kaynakları açısından da birbirinden farklılaştığı görülebilir. İlk olarak göze çarpan, öneriye karşı çıkan yazarların kullandıkları argümanların arasında parti metinlerinden veya akademik literatürden gelmeyen argümanların çokluğuudur. En çok kullanılan on kalıp ifadeden dördü bu iki kaynaktan görülmeyip köşe yazarlarının kendi ürettiği argümanlarla ilişkilidir. Öneriyi destekleyen yazılarda ise sadece bir kalıp ifade parti metinlerinde veya akademik literatürde kullanılmayıp köşe yazarlarının kendi ürettiği argümanlarla ilişkilidir. İlk bakışta bu durum öneriye karşı çıkan yazarların öneriyi destekleyen yazarlarla karşılaştırıldığında siyasi partilerden daha bağımsız oldukları şeklinde yorumlanabilirse de, siyasi partilerin ürettikleri metin miktarları dikkate alındığında ikinci bir açıklamanın daha geçerli olduğu görülecektir: Yukarıda da belirtildiği üzere öneriyi destekleyen partiler, yani AK Parti, bu konuda çok sayıda metin üretmiş, öneri lehinde ileri sürülebilecek hemen bütün argümanları zaten dile getirmiştir. Öneriye karşı çıkan partilerin tavrı ise büyük ölçüde öneriyi tartışmaktan kaçınmak şeklinde olmuş, AK Parti’nin internet sitesindeki konuyla ilgili 67 açıklamaya karşın CHP, MHP ve HDP’nin internet sitelerinde konuyla ilgili toplamda sadece 9 açıklama yer almıştır. Dolayısıyla öneriye karşı çıkmak isteyen köşe yazarları nispeten bakir bir alanda kalem oynatmışlar, bu durum da kullandıkları argümanların kaynaklarına yansımıştır.

127. Orhan Karataş, “Başkanlık Sistemi Israrının Sebebi”, *Ortadoğu*, 5 Aralık 2012.

128. Murat Çabas, “Başkanlık Sistemi Türkiye’nin Sonu Olur”, *Yeni Mesaj*, 10 Kasım 2012.

129. Yusuf Karaca, “Başkanlık Sistemi = Bölünmek”, *Yeni Mesaj*, 3 Haziran 2012.

TABLO 6. KALIP İFADELERLE ARGÜMANLARIN İLİŞKİLENDİRİLMESİ		
ÖNERİYİ DESTEKLEYEN YAZILAR		
Kalıp İfade	Kaynak	Argüman No
1. "Yeni Türkiye" - "Eski Türkiye"	Parti	-
2. "Mevcut Parlamenter Sistem"	Parti	20. Darbeleri önler. 21. Türkiye'deki mevcut sistem parlamenter sistem değildir.
3. "Başkanlık Sistemine Karşı Çıkanlar"	Parti	16. "Kazanamayacaklarını düşündükleri için karşı çıkıyorlar." 10. Başkanlık sistemi federal sistem değildir. 11. Başkanlık sistemi otoriter bir sistem değildir.
4. "Cumhurbaşkanlığı Seçimi"	Parti	21. Türkiye'deki mevcut sistem parlamenter sistem değildir.
5. "AK Parti" - "Ahmet Davutoğlu"	Parti	-
6. "Çözüm Süreci" - "Yerel Yönetimler"	Köşe Yazarları	32. Çözüm sürecini hızlandırır / güçlendirir / kolaylaştırır.
7. "Siyasal Sistem"	Akademik Literatür	2. Yürütmenin başının doğrudan halk tarafından seçilmesi. 3. Kuvvetler ayrılığının daha güçlü olması.
8. "Hızlı Karar" - "Söz Sahibi Ülke"	Parti	8. Hızlı karar alma/etkin yönetim.
ÖNERİYE KARŞI ÇIKAN YAZILAR		
Kalıp İfade	Kaynak	Argüman No
1. "Yüksek Yargı"	Köşe yazarları	36. AK Parti önerisinde kuvvetler ayrılığı yok/başkana çok fazla yetki veriliyor.
2. "Türk Milleti"	Parti	26. Federasyon/bölünme.
3. "Kuvvetler Ayrılığı"	Köşe yazarları	36. AK Parti önerisinde kuvvetler ayrılığı yok / başkana çok fazla yetki veriliyor.
4. "Latin Amerika" - "ABD Dışında"	Akademik Literatür	7. Demokrasinin sona ermesi / kesintiye uğraması.
5. "ABD'deki Başkanlık"	Köşe Yazarları	28. Hükümet sistemi her şey demek değildir. 34. Başkanlık sistemi iyidir, AK Parti'nin önerisi kötüdür.
6. "Erdoğan'ın Başkanlık Sevdası"	Parti	23. Otoriterleşme / diktatörlük.
7. "Türk Tipi"	Parti	22. Türk tipi / negatif.
8. "Abdullah Gül"	Köşe Yazarları	-
9. "Tek Adam"	Parti	23. Otoriterleşme / diktatörlük.
10. "Başkanlık Sistemi Adı Altında"	Parti	26. Federasyon / bölünme. 23. Otoriterleşme / diktatörlük.

İki tarafın kaynaklarıyla ilgili ikinci bir farklılık akademik literatürden gelen argümanların kullanımıyla ilgilidir. Her iki taraf da sınırlı miktarda da olsa akademik literatürden beslenmişler ancak bu literatürdeki farklı çalışma alanlarını tercih etmişlerdir. Öneriye karşı çıkan yazılarda başkanlık sisteminin teorik dezavantajları (4. Esnekliğin olmaması, 5. Çoğulcu değil çoğunlukçu olması ve 6. Yasama ve yürütme organları arasında çatışma ihtimali) çok kullanılan argümanlar arasında kendisine yer bulamamıştır. Öneriye destek veren yazılarda ise başkanlık sisteminin teorik avantajlarından ikisi (2. Yürütmenin başının doğrudan halk tarafından seçilmesi ve 3. Kuvvetler ayrılığının daha güçlü olması) çok kullanılan argümanlar arasında yerini almıştır. Bu durum ilk bakışta öneriye karşı çıkanların destek verenlere göre akademik literatürden daha az beslendiği şeklinde yorumlanabilirse de, iki tarafın genel stratejileri dikkate alındığında daha geçerli bir açıklamanın olduğu görülecektir: öneriye karşı çıkanlar sistem tartışması yapmaktan özellikle kaçınmakta, başkanlık sisteminden ziyade AK Parti'nin önerisini tartışma konusu yapmaktadırlar. Dolayısıyla başkanlık sisteminin teorik avantajları ve dezavantajları konusunu çok işlememeleri anlaşılır bir durumdur. Öneriye karşı çıkan yazılar akademik literatürden sadece ampirik literatürden gelen “demokrasinin son ermesi/kesintiye uğraması” konusu üzerinde çokça durmakta, farklı ülkelerden örneklerle AK Parti önerisinin iyi örneklerle değil kötü örneklerle benzediği argümanını sıklıkla işlemektedir. Sonuç olarak, öneriye destek veren yazılarda teorik sistem tartışmasının daha fazla tercih edildiği, akademik literatürden de bu yönde yararlanıldığı, öneriye karşı çıkan yazılarda da hangi sistemin uygulamada (demokrasinin devamı açısından) daha başarılı olduğu tartışmasının daha fazla tercih edildiği ve akademik literatürden bu yönde yararlanıldığı söylenebilir.

Kalıp ifadelerle argümanları ilişkilendiren Tablo 6'da bazı kalıp ifadelerin önceden tespit edilen argümanlar havuzundaki argümanlardan herhangi biriyle eşleşmediği görülmektedir. “Yeni Türkiye”-“Eski Türkiye”, “AK Parti”-“Ahmet Davutoğlu” ve “Abdullah Gül” kalıp ifadelerinin argümanlar havuzunda herhangi bir karşılığı yoktur, bu ifadeler önceden metinlerin okunması yoluyla tespit edilemeyen farklı argümanların parçasıdır. Bu durum, çalışmanın ikinci aşamasında kullanılan nicel yöntemin sadece hangi argümanların daha fazla kullanıldığını gösterme hususunda değil, aynı zamanda okumakla fark edilemeyen yeni argümanların tespit edilmesi hususunda da önemli katkıları olduğunu göstermektedir. Örneğin “Abdullah Gül” isminin öneriye karşı çıkan yazılarda sıkça kullanılırken destek veren yazılarda çok az kullanıldığı, veya “Ahmet Davutoğlu” isminin öneriye destek veren yazılarda sıkça kullanılırken karşı çıkan yazılarda çok az kullanıldığı araştırmacıların gözünden kolaylıkla kaçabilirken, kelime sayımına dayalı nicel yöntem tarafından yakalanmıştır. Aynı şekilde “Eski Türkiye”-“Yeni Türkiye” söyleminin öneriye destek veren yazılarda önemli bir yer tuttuğu da nicel yöntem sayesinde tespit edilebilen bir husustur.

SONUÇ

Köşe yazarlarının, başlığında “başkanlık sistemi” geçen yazılarını inceleyen bu çalışmanın en önemli bulguları şöyle sıralanabilir:

- İncelenen beş yıllık dönemde başkanlık sistemi önerisini savunan ve eleştiren yazıların sayısı hemen hemen birbirine eşittir. Dolayısıyla köşe yazarlarının tutumları açısından herhangi bir tarafın diğerine üstünlüğünden söz etmek zordur. Öneriye yönelik olumlu veya olumsuz bir tutum takınmayıp nötr kalan yazıların sayısı da bir hayli fazladır.

- Beş yıllık dönem ikiye ayrılıp incelendiğinde zamanla başkanlık sistemine destek veren yazıların oranının arttığı görülmüştür. Bu durum, önceden olumsuz veya nötr tutum takınanların fikir değiştirmesinden ziyade olumlu tutum sahibi yazarların tartışmaya daha fazla yazıyla dahil olmalarından kaynaklanmıştır. Buradan yola çıkarak AK Parti'nin taraftarlarını öneri lehinde mobilize etmede zamanla daha başarılı olduğunu söyleyebiliriz, ancak nötr veya karşı kamptaki yazarları yanına çekme konusunda böyle bir başarı söz konusu değildir.

- Tartışmaya birden fazla yazıyla katılan köşe yazarlarının çoğunun ilk yazılarındaki tutumlarını sonraki yazılarında da devam ettirdikleri, küçük bir bölümün ise zamanla görüşlerini değiştirdikleri görülmüştür. Bu değişimlerin neredeyse tamamı birbirine komşu pozisyonlar arasında olmuş, bir uçtan diğer uca savrulmalar bir-iki istisna dışında görülmemiştir.

- Gazetelerin AK Parti'ye yönelik tutumları yayımladıkları köşe ve yorum yazılarına da yansımıştır: AK Parti'ye yönelik genel tutumu olumlu olan gazetelerde daha çok başkanlık sistemi önerisini destekleyen yazılar yayımlanmış, Ak Parti'ye yönelik genel tutumu olumsuz olan gazetelerde ise daha çok başkanlık sistemi

önerisine karşı çıkan yazılar yayımlanmıştır. Bu durum hem editoryal tercihlerle, hem de benzer siyasi görüşlere sahip köşe yazarlarının genellikle aynı gazetelerde kümelenmesi ile açıklanabilir.

- Tartışmada en çok öne çıkan argümanlar iki tarafın en fazla kullandıkları kalıp ifadeler kullanılarak incelenmiştir. Başkanlık sistemi önerisini destekleyen köşe yazılarında başkanlık sisteminin “Yeni Türkiye” için gerekli olduğu, “eski Türkiye”nin bir parçası olan “mevcut parlamenter sistem”in çok sayıda aksayan yönlerinin bulunduğu, “başkanlık sistemine karşı” çıkanların bunu daha çok parti menfaatleri nedeniyle yaptıkları, “Cumhurbaşkanlığı seçimi”nin yeni bir durum meydana getirdiği, başkanlık sisteminin “çözüm süreci”ni hızlandırıp “yerel yönetimler”i güçlendireceği, başkanlık sisteminin demokratik “siyasal sistem”lerden biri olduğu ve “hızlı karar” almaya izin veren bu sistemin Türkiye’yi “söz sahibi ülke” haline getireceği argümanları en fazla öne çıkan argümanlardır.

- Başkanlık sistemi önerisine karşı çıkan köşe yazılarında ise başkanlık sisteminin “kendine özgü” koşulları olan “ABD dışında” örneğin “Latin Amerika”da başarılı olmadığı, AK Parti’nin “kuvvetler ayrılığı”na zarar veren ve dünyadaki diğer örneklerle benzemeyen “Türk tipi” bir başkanlık önerdiği, mesela AK Parti önerisinde başkan “yüksek yargı” mensuplarını tek başına atayabilirken “ABD’deki Başkanlık” sisteminde parlamentonun onayına muhtaç olduğu, “Abdullah Gül”ün bile itiraz ettiği “Erdoğan’ın başkanlık” sevdasının “tek adam”lık isteğinden ileri geldiği ve “başkanlık sistemi adı altında” “Türk milleti”nin bölünmeye çalışıldığı argümanları en fazla öne çıkan argümanlardır.

- Kullanılan argümanların kaynakları incelendiğinde, öneriye karşı çıkan yazılarda parti metinlerinden gelen argümanlarla akademik literatürden gelen argümanların nispeten daha az kullanıldığı görülmüştür. Bunun nedeni öneriye karşı çıkan partilerin –öneri sahibi AK Parti’nin aksine– konuyla ilgili çok az metin üretmesi ve öneriye karşı çıkan yazarların teorik bir sistem tartışması yapmaktan sa AK Parti önerisini tartışma konusu yapmayı tercih etmeleridir.

SALİH BAYRAM

Yalova Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan Yrd. Doç. Dr. Salih Bayram, Koç Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Sosyoloji bölümleri mezunudur. Doktorasını "Press-Party Parallelism in Turkey and in the UK" başlıklı teziyle Sabancı Üniversitesi Siyaset Bilimi programında tamamlamıştır. İyi derecede İngilizce, başlangıç seviyesinde Arapça bilmektedir. Turkish Studies, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Journal for Communication and Culture, New Middle Eastern Studies gibi degilerde makaleleri yayınlanmıştır.

TÜRKİYE'DE BAŞKANLIK SİSTEMİ TARTIŞMALARI

ALGILAR, ARGÜMANLAR VE TEZLER

SALİH BAYRAM

Türkiye'de Başkanlık Sistemi Tartışmaları raporu 2010-2015 yılları arasında cereyan eden başkanlık sistemi tartışmalarında köşe yazarlarının başkanlık konusunu hangi argümanlar ve pozisyonlar üzerinden tartıştığını konu edinmektedir. Bu uzun zaman dilimi içerisinde seçilen örneklem dâhilindeki ulusal gazetelerde yazan köşe yazarlarının başkanlık sistemine yaklaşımları, tutum değişiklikleri ve kullandıkları argümanlar rapor tarafından değerlendirilmektedir. Raporun ulaştığı sonuçlar 1 Kasım 2015 seçimi sonrasında tekrar başlayan sistem değişikliği tartışmasının daha sağlıklı bir zeminde ilerlemesi için kanaat önderlerine, gazetecilere, akademisyenlere ve politikacılara önemli katkılar sunma amacındadır.